

KAZALO VSEBINE:

1	POVZETEK	8
2	UVOD	11
2.1	FORMULACIJA HIPOTEZ IN METOD DELA.....	11
3	TEORETIČNI DEL.....	15
3.1	KOMUNIKACIJA S SLEPIMI IN SLABOVIDNIMI.....	15
3.2	VIDIM CILJ	16
3.3	KAKŠNE BARVE JE TEMA?.....	17
3.4	KAKO JE SESTAVLJENO OKO IN NAPAKE VIDA.....	19
3.5	PRIPOMOČKI ZA SLEPE.....	21
3.6	SLEPI IN ŠOLA.....	25
3.7	SLEPI IN SLABOVIDNI NA CESTI	27
3.8	KAKO LAHKO POMAGAM SLEPEMU ALI SLABOVIDNEMU?	29

3.9	PREPOVEDANE BESEDE IN TABU DOTIKA	30
3.10	ŠPORT IN PROSTI ČAS.....	30
3.11	SLEPI IN	32
3.12	OPISMENJEVANJE SLEPEGA OTROKA.....	33
3.13	VAJE VIDA, ORIENTACIJA IN MOBILNOST, SAMOURJENJE	34
3.14	SOCIALIZACIJA	37
3.15	SLEPI IN RAČUNALNIŠKA OPREMA	38
4	ESKPERIMENTALNI ALI EMPIRIČNI DEL	44
4.1	ANKETNI VPRAŠALNIK.....	44
4.2	ANKETNI VPRAŠALNIK – ANALIZA IN UGOTOVITVE	48
4.3	PLAVALNA DELAVNICA NA BAZENU	66
4.4	OBISK CENTRA ZA IZOBRAŽEVANJE, REHABILITACIJO, INKLUZIJO IN SVETOVANJE ZA SLEPE IN SLABOVIDNE LJUBLJANA	73
4.5	INTERVJU Z ALENOM KOBILICO	83
4.6	VEČERJA V TEMI, 21. 1. 2020.....	96

Vidim cilj

4.7	OBISK KNJIŽNICE SLEPIH IN SLABOVIDNIH V PETEK, 31. 1. 2020, OB 12.00.....	103
4.8	IZDELAVA TIPANKE	117
5	RAZPRAVA IN ZAKLJUČEK	124
6	ZAHVALA.....	129
7	LITERATURA	130

KAZALO SLIK:

SLIKA 1: KLEMEN KAVČIČ PRI DELU Z RAČUNALNIKOM	SLIKA 2: FILIP DEMŠAR UREJA ZAPISKE.	10
SLIKA 3: LOUIS BRAILL		18
SLIKA 4: TEST BARVNE SLEPOTE		20
SLIKA 5: PREIZKUSNA TABLICA VIDA		21
SLIKA 6: INDIKATOR TEKOČIN Z VIBRIRANJEM IN ZVOKOM.....		22
SLIKA 7: PRIMER ŠOLSKEGA PRIPOMOČKA		27
SLIKA 8: BELA PALICA		28
SLIKA 9: GOLBAL	SLIKA 10: TAKTILEN ČLOVEK NE JEZI SE.....	31
SLIKA 11: FILIP IN KLEMEN NA POTI V TIVOLI	SLIKA 12: JAVNI ZAVOD ŠPORT LJUBLJANA	66
SLIKA 13: KOPALIŠČE TIVOLI	SLIKA 14: PLAVALNA DELAVNICA	67
SLIKA 15: KLEMEN POMAGA SLEPEMU JANU	SLIKA 16: KLEMEN POMAGA SLEPEMU JANU	67
SLIKA 17: FILIP, DRAGANA IN KLEMEN		72
SLIKA 18: FILIP DEMŠAR NA POTI V CENTER IRIS	SLIKA 19: CENTER IRIS	74
SLIKA 20: FILIP IN KNJIGA HARRY POTTER V BRAJICI	SLIKA 21: BRAJICA	74
SLIKE 22, 23, 24 25: FILIP SE UČI BRAJICE.....		75
SLIKI 26, 27: FILIP SE UČI BRAJICE.....		76
SLIKI 28, 29: BRAJICA, FILIP S PREVEZO IN TIPANJE TIPANKE.....		76
SLIKI 30 31: BRAJICA, FILIP S PREVEZO IN TIPANJE TIPANKE		77
SLIKI 32, 33: TIPANKA ŽAMETNI ZAJČEK.....		77
SLIKI 34, 35: FILIP SE PREIZKUŠA PRI UGOTAVLJANJU MATERIALOV		78
SLIKA 36: FILIP POSLUŠA NAPOTKE ZA HOJO Z BELO PALICO	SLIKA 37: VRT ČUTIL.....	78
SLIKE 38, 39, 40: HOJA Z BELO PALICO IN PREIZKUS ZVOČNIH TIPK		80
SLIKE 41, 42, 43: ZVOČNE TIPKE IN VONJAVE ZELIŠČ IN STENSKA TIPANKA		81
SLIKI 44, 45: FILIP NA VRTU ZELIŠČ.....		82
SLIKE 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52: PRIPOMOČKI ZA ZABAVO ZA SLEPE IN SLABOVIDNE.....		82
SLIKI 53, 54: SHOWDOWN		83
SLIKA 55: UČENCI OŠ NESTRPNO PRIČAKUJEJO ALENA KOBILICO		85
SLIKA 56: ALEN KOBILICA IN VODITELJ INTERVJUJA IN RAZISKOVALEC FILIP DEMŠAR		86
SLIKI 57, 58: ZAPISOVALCA INTERVJUJA.....		87
SLIKI 59, 60: GREGOR NAHTIGAL, DRAGANA STERDJEVIC, ALEN KOBILICA IN FILIP DEMŠAR		87

SLIKI 61, 62: VPRAŠANJA ZA IZVEDBO INTERVJUJA IN OMIZJE, KJER JE POTEKAL INTERVJU	88
SLIKI 63, 64: RISANJE PORTRETA	89
SLIKI 65, 66: ALEN KOBILICA, NJEGOVA EKIPA IN UČENCI OŠ PRULE	94
SLIKA 67: MED INTERVJUJEM NASTAL PORTRET ALENA KOBILICE.....	94
SLIKA 68: ALEN KOBILICA S TRENERJEM, PLAGALNO ANIMATORKO IN RAZISKOVALCI OŠ PRULE	95
SLIKI 69, 70: LUKA LINDIČ IN KLEMEN KAVČIČ – PRIPRAVE NA VEČERJO V TEMI	97
SLIKI 71, 72: LUKA LINDIČ PRED KNJIŽNICO SLEPIH IN SLABOVIDNIH	103
SLIKI 73, 74: SPREJEM LUKE PAVLINA NA SPREJEMNEM PULTU.....	104
SLIKE 75, 76, 77, 78: KASETE, BRAJICA, PRIPOMOČEK ZA IZDELAVO BRAJICE IN ZVOČNI POSNETKI.....	106
SLIKE 79, 80, 81, 82: TIPANKE IN LUKA V SNEMALNEM STUDIU.....	110
SLIKA 83: LUKA LINDIČ- RAZISKOVALEC V SNEMALNEM STUDIU	111
SLIKI 84, 85: NA TO NAPRAVO SE POLOŽI TIPKOVNICA, KI PRVO VRSTICO, KI JE ZAPISANA NA RAČUNALNIŠKEM ZASLONU, PRETVORI V ZAPIS V BRAJICI	112
SLIKI 86, 87: REVIJA ZA SLABOVIDNE IN BRAJEVA ABECEDA.....	112
SLIKI 88, 89: BROŠURE O SLEPIH IN SLABOVIDNIH TER SKUPNI PROSTOR, NAMENJEN SREČANJEM IN PREDAVANJEM.....	113
SLIKE 90, 91, 92: LUKA Z BROŠURAMI IN TIPANKO TER IZUMITELJ PISAVE ZA SLEPE LOUIS BRAILLE.....	114
SLIKA 93: BESEDILO V BRAJICI	115
SLIKA 94: BRAJOVA ABECEDA.....	116
SLIKI 95, 96: TOLSTOJEVA ANA KARENINA V BRAJICI, KI OBSEGA 32 ZVEZKOV, VSAK IMA VEČ KOT 100 STRANI, NA POLICI ZAVZEMA DVA METRA PROSTORA.....	117
SLIKE 97, 98, 99: EMOSSING TEHNIKA S TOPLOTNIM FENOM.....	122
SLIKE 100, 101, 102: RISANJE IN IZREZOVANJE NASTOJAJOČIH LIKOV.....	122
SLIKE 103, 104, 105: OBLEČENI LIKI.....	123
SLIKE 106, 107, 108: PLATNICA IN NASTAJAJOČA TIPANKA	123
SLIKA 109: SLABOVIDNI IN SLEPI LJUDJE SO NEUNIČLJIV MAGNETOFONSKI TRAK S KONTAKTOM V PRSTIH....	132

KAZALO GRAFIKONOV:

GRAFIKON 1: SPOL, 5. RAZRED	GRAFIKON 2: SPOL, 6. RAZRED	48
GRAFIKON 3: ZNANJA, 5. RAZRED	GRAFIKON 4: ZNANJA, 6. RAZRED	49
GRAFIKON 5: VZROK SLEPOTE, 5. RAZRED	GRAFIKON 6: VZROK SLEPOTE, 6. RAZRED	50
GRAFIKON 7: PARAOLIMPIJCI, 5. RAZRED	GRAFIKON 8: PARAOLIMPIJCI, 6. RAZRED	51
GRAFIKON 9: PARAOLIMPIJCI, 5. RAZRED	GRAFIKON 10: PARAOLIMPIJCI, 6. RAZRED	52
GRAFIKON 11: ŠPORT, 5. RAZRED		53
GRAFIKON 12: ŠPORT, 6. RAZRED		54
GRAFIKON 13: NAMEN CENTRA VIDIM CILJ , 5. RAZRED		55
GRAFIKON 14: NAMEN CENTRA VIDIM CILJ, 6. RAZRED		56
GRAFIKON 15: BRAJICA, 5. RAZRED.....		58
GRAFIKON 16: BRAJICA, 6. RAZRED.....		59
GRAFIKON 17: VEČERJA V TEMI, 5. IN 6. RAZRED		62
GRAFIKON 18: PRILAGODITVE SLEPIH IN SLABOVIDNIH, 5. IN 6. RAZRED		64

KAZALO TABEL

TABELA 1: ANKETNI VPRAŠALNIK.....	44
TABELA 2: ANKETNI VPRAŠALNIK.....	46
TABELA 3: REZULTATI	61

1 POVZETEK

»Na vid lahko gledamo kot na okno, skozi katero prodira zunanji svet v naš subjektivni svet. Če je ta pot zožena, če je znatno zmanjšana prepustnost, se pojavljajo resni problemi vidnega zaznavanja in pridobivanja realnih vidnih izkušenj. V takšni situaciji živijo slepe in slabovidne osebe.« (Gerbec, 1994)

Smo Filip Demšar, Luka Lindič in Klemen Kavčič, učenci šestega in sedmega razreda OŠ Prule. Radi se družimo, se potepamo, raziskujemo okolico, beremo knjige in srfamo po spletu. Prav pri branju se nam je porodilo vprašanje: »Kako pa berejo in se igrajo preko računalnika otroci, ljudje, ki ne vidijo, ki so slepi?« Med našim raziskovanjem smo spoznali, da obstajajo za slepe in slabovidne t. i. tipne slikanice, ki pa niso izjemnega pomena le za slepe in slabovidne, pač pa tudi za nas, otroke, s čutilom za vid, ki nam polno služi. Verjetno na ta način otroci razvijamo empatijo do »drugačnih«. Res pa je, da slikanica kot celota nudi umetniški užitek tudi nam, ki z vidom nimamo težav, saj nam omogoča tako vidni, tipni in vohalni dražljaj. Ugotovili smo, da so barve pri tipnih slikanicah močne in kontrastne, ker imajo mnogi slepi še kakšen odsotek vida. Ko smo tipanko «Žiga špaget gre v širni svet» avtorice Aksinje Kermauner in ilustratorja Zvonka Čoha pretipali - prebrali, smo zaznali, da je tipnih upodobitev bolj malo, ker je treba upoštevati zmožnost ločevanja različnih informacij s tipom. Prav tako so v slikanici predmeti upodobljeni tako velik, kot so v resnici, kar pomaga pri tvorjenju predstav. Tipanka je v ležečem formatu A4, kar ustreza dvema razprtima dlanema bralca in predstavlja najboljši obseg tipne informacije. Vezana je s spiralno vezavo, zato da ima lahko slepi bralec pred seboj popolnoma razprto knjigo in s tem obe roki prosti. Tako lahko neomejeno raziskuje tipno slikanico.

Slepi in slabovidni se v vsakodnevem življenju srečujejo z barierami, ki izredno spremenijo in postavijo na glavo njihov način življenja. Ob svetovnem dnevu vida 10. 10. 2019 (podpirata ga Svetovna zdravstvena organizacija in Mednarodna agencija za preprečevanje slepote) smo se pogovarjali s svetovno priznanim modelom Alenom Kobilico, katerega življenje se je praktično čez noč ovilo v temo.

“Pred nekaj leti sem zaradi benignega tumorja na možganih moral prestati operativni poseg. Po operaciji sem 14 dni še čisto normalno videl, potem pa je v zgolj nekaj dneh moj vid nenadoma in povsem nepričakovano pošel. Diagnoza je nekako ostala v zraku. Menijo, da naj bi bila kriva posledična sprememba pritiska v ovojnici, ki je močno vplivala na optična živčna vlakna. Zdravniki so sicer rekli, da je to normalno in da se bo vid povrnil, a se to nikoli ni zgodilo.”

Alen Kobilica

Slovenija je že vse od leta 1997 vključena v globalno kampanjo z naslovom *Vid 2020: Pravica do vida*, s katero poskušamo preprečiti vse oblike izgube vida, ki se jim je mogoče izogniti. Zato je zelo pomembno, da se zavedamo problema slepote ter slabovidnosti same in se poučimo o načinih, kako ju prepoznati in preprečiti, v najhujšem primeru pa se z njima tudi soočiti. Za slepe in slabovidne ljudi je izredno pomembno, kako so v družbi sprejeti. Slepi in slabovidni otroci potrebujejo za svoj razvoj in šolanje strokovno pomoč in številne pripomočke za vključitev v družbo. Izvedeli smo, da je življenje slepih in slabovidnih zelo drago, saj jim po zdravstvenem varstvu pripadajo le osnovni pripomočki, kot so bela palica, antena za prepoznavanje okolja in varno hojo in različni didaktični, komunikacijski in tehnološki pripomočki in igrače za otroke. V času moderne tehnologije tudi slepi in slabovidni za boljšo komunikacijo z okoljem in družbo pa tudi gibanje uporabljajo sodobno računalniško opremo, različno navigacijo, mobilno telefonijo, brezžični internet. Z vso to tehnologijo se uspešno vključujejo v vsakodnevno življenje, vendar še vedno včasih pogrešajo prijaznost in toplino sovrstnikov.

Vidim čif

»Ljudje s pomočjo vida iz okolice dobimo kar 83 % podatkov, ki jih potrebujemo za vsakdanje življenje, zato oči gotovo prevladujejo nad vsemi našimi čutili,« pojasnjuje **Tomaž Wraber**, nekdanji predsednik Zveze društev slepih in slabovidnih Slovenije.

Slepi in slabovidni otroci naj postanejo soustvarjalci družbe in ne njeno breme.

slika 1: Klemen Kavčič pri delu z računalnikom.

slika 2: Filip Demšar ureja zapiske.

2 UVOD

2.1 Formulacija hipotez in metod dela

Z mentorico smo oblikovali naslov in predpostavili **hipoteze oz. trditve**.

Z raziskovalno nalogo smo želeli ugotoviti:

- Ali učenci vedo, da je Alen Kobilica človek mnogih znanj, interesov in sposobnosti, da je profesor športne vzgoje, maneken, človek, ki vodi center »Vidim cilj«?
- Ali učenci vedo, da je Alen Kobilica leta 2012 oslepel zaradi tumorja na možganih?
- Ali vedo, da je Alen Kobilica športnik, paraolimpijec, kar pomeni, da tekmuje v disciplinah s športniki s posebnimi potrebami, duševnimi, mentalnimi ali čutnimi motnjami?
- Ali so seznanjeni, da je naš slovenski paratriatlonec Alen Kobilica tekmovalec v kolesarjenju, teku, plavanju?
- Ali vedo, da Alen Kobilica vodi center za slepe in slabovidne otroke »VIDIM CILJ«, in ali vedo, da lahko starši svoje otroke vključijo v razne športne dejavnosti : plavanje, smučanje, kolesarstvo?
- Ali pravilno razmišljajo, da je namen centra Vidim cilj spodbujanje slepih in slabovidnih otrok k telesni dejavnosti in krepitvi samozavesti, izboljšanju svoje samopodobe, učenju vztrajnosti?
- Ali imajo učenci informacijo, da je Braillova pisava ali brajica pisava za slepe, ki omogoča branje in pisanje?
- Ali so učenci slišali, da Center IRIS izobražuje slepe in slabovidne učence, kjer vodijo delavnico VEČERJA V TEMI?

- Se znajo vživeti v »temno situacijo« in za trenutek postanejo SLEPI?
- Pravilno domnevajo, da so natakarji slepi.
- Razumejo, da je meni – večerja zapisan v brajici.
- Razumejo, da je v jedilnici popolna tema.
- Znajo razmišljati, da za odhod na WC ne gremo s pomočjo telefona, ker smo za trenutek slepi in slepi ne vidijo nikoli.
- Domnevajo, da na večerjo lahko pridejo priložnostno oblečeni, ni pa nujno, ker so slepi.
- Ali učenci vedo, da so prilagoditve, brajica, bela palica, tipanka, čutila, zvočne tipke in drugi športni in tehnološki pripomočki, tiste, ki slepemu in slabovidnemu človeku pomagajo pri boljši vključitvi v prostor in družbo?

Z mentorico smo oblikovali naslov in predpostavili **hipoteze oz. trditve:**

- Učenci vedo, da je Alen Kobilica človek mnogih znanj, interesov in sposobnosti, da je profesor športne vzgoje, maneken, človek, ki vodi center »Vidim cilj«.
- Učenci vedo, da je Alen Kobilica leta 2012 oslepel zaradi tumorja na možganih.
- Učenci vedo, da je Alen Kobilica športnik, paraolimpijec, kar pomeni, da tekmuje v disciplinah s športniki s posebnimi potrebami, duševnimi, mentalnimi ali čutnimi motnjami.
- So seznanjeni, da naš slovenski paratriatlonec Alen Kobilica tekmuje v kolesarjenju, teku, plavanju.
- Vedo, da Alen Kobilica vodi center za slepe in slabovidne otroke »VIDIM CILJ«. Vedo, da lahko starši svoje otroke vključijo v razne športne dejavnosti : plavanje, smučanje, kolesarstvo.
- Pravilno razmišljajo, da je namen Centra Vidim cilj spodbujanje slepih in slabovidnih otrok k telesni dejavnosti in krepitevi samozavesti, izboljšanju svoje samopodobe, učenje vztrajnosti.

- Učenci imajo informacijo, da je Braillova pisava ali brajica pisava za slepe, ki omogoča branje in pisanje.
- So že slišali, da Center IRIS izobražuje slepe in slabovidne učence, kjer vodijo delavnico VEČERJA V TEMI? Se znajo vživeti v »temno situacijo« in za trenutek postanejo SLEPI?
  - Se znajo vživeti v »temno situacijo« in za trenutek postanejo SLEPI?
  - Pravilno domnevajo, da so natakarji slepi.
  - Razumejo, da je meni – večerja – zapisan v brajici.
  - Razumejo, da je v jedilnici popolna tema.
  - Znajo razmišljati, da za odhod na WC ne gremo s pomočjo telefona, ker smo za trenutek slepi in slepi ne vidijo nikoli.
  - Domnevajo, da na večerjo lahko pridejo priložnostno oblečeni, ni pa nujno, ker so slepi.
- Učenci vedo, da so prilagoditve, brajica, bela palica, tipanka, čutila, zvočne tipke in drugi športni in tehnološki pripomočki, tiste, ki slepemu in slabovidnemu človeku pomagajo pri boljši vključitvi v prostor in družbo.

Da bi potrdili naše hipoteze, smo sestavili anketni vprašalnik, na podlagi katerega smo dobili vzorec odgovorov na naša postavljena vprašanja. Rezultate smo beležili, jih grafično ponazorili in razložili rezultate.

METODE, s katerimi smo raziskovali, analizirali in razreševali načrtane hipoteze, so:

- Metoda dela s tekstom (literatura, splet).
- Metoda grafičnih del – anketni vprašalnik, analiza anketnega vprašalnika.
- Praktična izvedba vaj:
  - Izdelava tipanke.

- *Javni zavod Šport Ljubljana – plavalna delavnica* pod vodstvom Dragane Sterdjević.
- *Delavnica Večerja v temi – Center Iris.*
- *Delavnica Vrt čutil in stenska tipanka – Center Iris.*
- *Delavnica o slepoti in slabovidnosti – Center Iris;* brali smo s pomočjo simulacijskih očal, ki predstavljajo slabovidnost, se seznanili z zapisom črk v brajici, pisali na brajlev stroj, spoznali in preizkusili showdown – šport za slepe, spoznali osnove spremljanja slepe osebe ter se sprehodili z belo palico.
- *Ogled knjižnice za slepe in slabovidne Minke Skaberne.*
- *Statistična metoda* (izdelava grafikonov).
- *Metoda opazovanja izvedenih poskusov, analiza, ugotovitve* – ogled Centra IRIS.
- *Intervjuji:* z gospodom Alenom Kobilico, trenerjem Gregom Nahtigalom in Dragano Sterdjević na OŠ Prule, s knjižničarko za slepe in slabovidne Katarino Černe in Lukom Pavlinom.

Ključne besede: ***slepota, Alen Kobilica, Vidim cilj, bela palica, brajica, družba.***

3 TEORETIČNI DEL

3.1 Komunikacija s slepimi in slabovidnimi

Svet slepih je na nek način drugačen od našega. Osebnostno se najbolj bojimo, da bi pri nudenju pomoči slepega užalili s tem, da bi ga na primer opozorili na vsak kamenček na cesti ali da bi ga opozorili na premalo stvari, za katere bi se slepemu zdelo očitno, da bi jih nanje morali opozoriti. Problem je, če osebe ne poznamo osebnostno in s tem ne poznamo njenih težav in njenih močnih točk. Slepega opozoriš na luknjo v pločniku, čeprav jo ta že pozna in se mu zdi samoumevna. S tem bi slepi lahko dobil predstavo, da misliš, da je popolnoma nesposoben.

Lahko bi izpadli nespoštljivi in neskrbni. Zato bi nam ob srečanju slepega verjetno postalo zelo nerodno, saj bi hoteli pomagati, a se bi ustrašili, da bi ga z napako užalili ali da bi mu pomagali narobe. Lahko bi bil slepi užaljen tudi zaradi svojega ponosa, saj ne potrebuje nikakršne pomoči, in bi ga zmotilo to, da ga obravnavamo kot nekoga, ki pomoč potrebuje, in ne kot ostale ljudi. Naš poziv je: Naj vas ne bo sram pomagati! Če je človek razumen, bo hitro razbral, da smo mu hoteli le pomagati in da veliko slepih še vedno potrebuje pomoč, zakaj bi se potem jezil. Seveda pa moramo paziti, da nismo vsiljivi in če ne vemo, kako pomagati, lahko vprašamo slepega, ki mu želimo pomagati, ali pa si o izjavi vaj preberemo v knjigah ali na spletu (osebno priporočamo »Ne tako, ampak tako«, ki jo najdemo kot brezplačno brošuro v Knjižnici slepih in slabovidnih).

Okoli 4 % slepih ima tako slepoto, da so popolnoma slepi. Ostali slepi oz. slabovidni so slepi samo »na pol« oz. imajo še ostanke vida. Vidijo odtenke svetlobe. Veliko ljudi meni, da slepi ne poznajo barv. Nekateri izgubljajo vid po korakih. Vendar se spominjajo barv. Slepici si predstavljajo barve kot nekakšne občutke, npr. modra hladna, zelena dotik trave itd. Velikokrat vidimo slepe nositi črna sončna

očala. Razlog za to je, da bi skrili poškodbe na očeh, nekatere pa moti svetloba. Slepí ne potrebujejo pomoči pri vseh opravilih. Slepíga lahko kadarkoli kaj vprašaš, npr. : »Kako si? Kaj si želiš?« Mnogi slepi zelo težko dobijo službo. Slepí lahko delajo marsikaj, tudi najtežje stvari. Slepí prepoznajo ljudi in njihovo osebnost po glasu in pogovoru. Nimajo boljšega ali nadnaravno boljšega sluha kot mi. Psi slabovidnih niso zelo inteligentni, vendar so dobro izurjeni, vedo, da se morajo pred prehodom za pešce ustaviti ... Slepí imajo smisel za humor, saj se vprašajo: »Si včeraj poslušal televizijo?« (namesto: »Si včeraj gledal televizijo?«) Mnogim slepim ni hudo, če ne vidijo. To razumejo, kot da v tem izstopajo v družbi. Znanstveniki so ugotovili, da slepi, ki imajo ostanek vida, sanjajo v slikah. Slepí, ki so že od rojstva slepi, pa sanjajo z zvoki.

3.2 Vidim CILJ

Ustanovitelj centra Vidim cilj iz Ljubljane je **Alen Kobilica**, ki je kljub slepoti odlični športnik, v svetovnem vrhu v paratriatlonu. Njegova vizija je spodbujanje slepih in slabovidnih otrok k telesni dejavnosti, pa tudi k resnim treningom, da bi vzgojili v prihodnosti kakšnega vrhunskega tekmovalca. V centru Vidim cilj otroci pridobijo na samozavesti, izboljšajo svojo samopodobo, naučijo se vztrajnosti in še mnogo drugih vrednot. Eden od ciljev je, da ti otroci postanejo soustvarjalci družbe in ne njeno breme. Če so slepi in ne vidijo, še ne pomeni, da ne morejo uresničevati svojih ciljev.

Vidim cilj je ime športnega centra, ki pomaga slepim in ljudem z drugimi hibernacijami pri športu, še posebej pri plavanju in smučanju. Ime centra pomeni, da lahko tudi brez vida vidimo cilj, prihodnost, uspeh. Tudi brez vida lahko vidimo cilj. Poleg socialne podpore udeleženci dobivajo tudi nagrade, leta 2016 je center prinesel 8 zlatih in 3 srebrne medalje z državnega tekmovanja za slepe in slabovidne.

Center je v letu 2016 dobil jabolko navdiha, ki ga je podelil Borut Pahor. Veliko članov kluba je osvojilo državne medalje (osem jih je zmagalo, trije pa so bili drugi). Lastnik centra je Alen Kobilica, profesor športne vzgoje, ki je po neuspešni operaciji tumorja v glavi oslepel in kasneje ustanovil center »Vidim cilj«. V temu projektu sta tudi Grega Nahtigal, lastnik Medico športa (kjer si lahko privoščiš športno, terapevtsko ali klasično masažo, nudijo pa tudi terapevtsko vadbo in kinesiotaping), in Dragana Sterdjevič, nekdanja plavalka in licencirana oseba za delo z otroki s posebnimi potrebami. Alen Kobilica je zdaj star 49 let in je v svojem življenju že veliko doživel. Je pa tudi lastnik agencije Alen Kobilica modelus in soustanovitelj podjetja Organika plus, ki prodaja naravne sladolede.

Dragana Sterdjevič, ki je vodja programov plavanja v centru, je s službo učiteljice plavanja zaključila enajstletno plavalno kariero. Poleg organiziranja programa Dragana pomaga tudi pri izvajanju vaj in z dobro volje deli nasvete pri plavanju. Je tudi učiteljica smučanja.

Grega Nahtigal je v centru trener, drugače pa je tudi lastnik Medico športa, kjer nudijo različne vrste masaž, športne terapije in osebno trenerstvo.

Seveda pa pri izvajanju pomagajo tudi prostovoljci, ki so toplo dobrodošli.

3.3 Kakšne barve je tema?

To, kako vidijo slepi, ki niso nikoli videli, si težko predstavljamo. Lahko pa s pomočjo preveze čez oči preizkusimo, kako se počutijo tisti, ki so nekoč videli, pa so vid kasneje izgubili. Veliko stvari lahko zaznamo in ugotovimo s pomočjo tipa, kako naj bi izgledali ogenj, oblaki, barve in zvezde ter še nekatere druge stvari, pa ne vemo.

Prva pisava za slepe se je pojavila v 19. stoletju. Zasnoval jo je Francoz Louis Braille, ker je tudi sam kot otrok izgubil vid. Z očetovim šilom se je zabodel v oko.

Vidim čif

Slika 3: **Louis Braille.**

Danes njegovo pisavo uporabljajo slepi in slabovidni po vsem svetu, na kratko jo imenujemo brajica. To ni običajna abeceda, saj namesto črk, kot jih poznamo mi, vsebuje različno število izbočenih pik na papirju. Eno črko sestavlja od ene do šest pik.

a A	b B	c C	č Č	d D	e E	
• -	• -	• •	• -	• •	• -	
• -	• -	• -	• -	• -	• -	
• -	• -	• -	• -	• -	• -	
f F	g G	h H	i I	j J	k K	
• •	• •	• -	• -	• •	• -	
• -	• •	• •	• -	• •	• -	
• -	• -	• -	• -	• -	• -	
l L	m M	n N	o O	p P	r R	
• -	• •	• •	• -	• •	• •	
• -	• -	• -	• -	• -	• -	
• -	• -	• -	• -	• -	• -	
s S	š Š	t T	u U	v V	z Z	ž Ž
• •	• -	• •	• -	• -	• -	• •
• -	• •	• •	• -	• -	• -	• -
• -	• -	• -	• •	• •	• •	• •

Lahko si predstavljamo, kako zamudno je bilo pisanje takšnega besedila, saj je bilo potrebno s posebnim šilom v papir vtisniti piko z zadnje strani. Za prepis ene same knjige so potrebovali tudi več mesecev. V veliko pomoč jim je bila iznajdba brajevega pisalnega stroja. Za razliko od običajnega ima le šest osnovnih tipk, za vsako piko po eno. Danes pa se za zapis tudi tukaj uporablja računalnik, ki je povezan z Braillovim tiskalnikom. Pri njem lahko tipkamo na vidno tipkovnico, besedilo pa se natisne v brajici. Nekateri računalniki imajo lahko kot dodatek tudi brajevo vrstico, ta slepim omogoča, da lahko preberejo tudi zapis na zaslonu. Tudi branje brajice se razlikuje od branja običajne abecede. Slepim zapise lahko preberejo samo tako, da s kazalcema drsijo po izbočenih pikicah po papirju, pri tem pa prepoznajo zapisane besede. Knjige, zapisane v brajici, imajo pogosto več strani kot iste knjige v navadni abecedi.

3.4 Kako je sestavljeno oko in napake vida

Zdravo človeško oko je sestavljeno iz beločnice, šarenice in zenice. Beločnica in zenica sta pri vseh ljudeh enaki, beločnica je bela, zenica pa črna. Barve šarenic se med seboj lahko razlikujejo, lahko so npr. zelene, modre ali rjave. Odvisno je od tega, kakšno barvo oči imajo naši starši. Delovanje zenice je zelo zanimivo. Pri močni svetlobi se skrči v drobno pikico, zato da zavaruje oko pred žarki svetlobe. V temi pa se zenica odpre, pri tem v oko spusti več svetlobe, zato oko potrebuje nekaj časa, da se lahko prilagodi spremembi svetlosti. V praksi to izgleda tako, da ko stopimo iz svetlega v temni prostor, nekaj trenutkov ne vidimo nič, ko pa se oči prilagodijo na nove okoliščine, lahko zaznamo obrise predmetov. Delovanje človeškega očesa so izumitelji uporabili pri zaslonki fotoaparata.

Najpogostejša napaka vida je kratkovidnost, ki jo ima večina ljudi, ki nosijo očala. To pomeni, da na blizu vidijo sliko jasno, na daleč pa je njihov pogled meglen in slika je zabrisana. Nasprotno od kratkovidnosti je daljnovidnost. Tu ljudje sliko na daleč vidijo jasno, stvari od blizu pa so meglene in zabrisane. Očesna leča z leti opeša in se ne more prilagoditi gledanju od blizu, zato je uporaba očal v starosti neizbežna. Temu pojavu pravimo tudi starostna daljnovidnost.

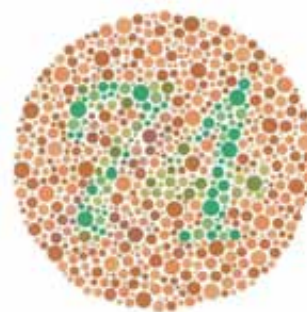
Ljudje, ki škilijo, morajo nositi očala s pokritim stekelcem, to pa zato, da njihovo šibkejše oko prisilijo, da razvija svoj vid. Če očal ne bi nosili, bi se lahko zgodilo, da bi oko, ki je šibkejše, izgubilo vid, ker bi mišice v očesu zakrnele.

Poleg že naštetih napak, ki se lahko pojavijo na očeh, lahko trpimo tudi za kurjo slepoto, za različnimi mrenami na očesu (siva in zelena mrena), lahko nam oči naglo trzajo, imamo zoženo vidno polje, kar pomeni, da vidimo samo z robom očesa, ali pa nasprotno, kot bi gledali skozi tunel.

Vidim cifr

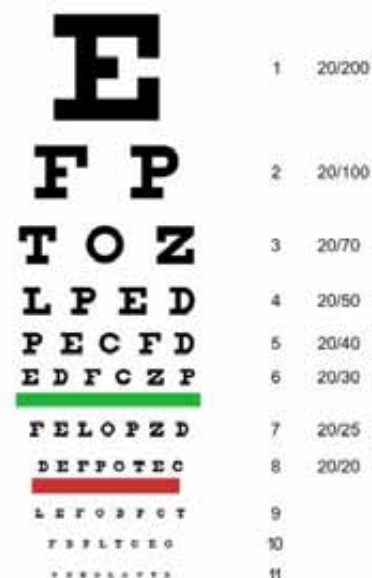

Tudi če so naše oči zdrave, je treba na svoj vid paziti. Naše oko se namreč zelo utruji, ko nekaj gledamo dolgo časa od blizu. Zato ni dobro cele ure gledati v televizijo in računalnik. Da svojim očem privoščiš počitek, se zazreš v palec na svoji stegnjeni roki, potem pa hitro pogledaš nekam v daljavo. To večkrat ponoviš. Na žalost se veliko poškodb oči zgodi tudi zaradi igranja s petardami. V najslabšem primeru lahko tudi oslepimo. Eden od testov za preverjanje vida je tudi test, ki preverja barvno slepoto.

slika 4: Test barvne slepote.

Tisti, ki barve zaznavamo normalno v množici različno velikih barvnih pikic, brez težav prepoznamo zapisano število, oseba, ki je barvno slepa, pa števila ne vidi. Drugi pripomoček pa so preizkusne tablice vida. Z njimi na zdravniškem pregledu zdravnik preveri ostrino našega vida. Otroci, ki ne poznajo črk, na tablici prepoznajo predmete in živali, ostali pa na drugi tablici berejo črke različnih velikosti. Če naš vid ni dovolj oster, nam zdravnik predpiše očala, ki jih moramo nositi redno.

Slika 5: Preizkusna tablica vida.

3.5 Pripomočki za slepe

Dokler vidimo, je naše življenje precej enostavno. Ko pa vid nenadoma izgubimo, postanejo stvari veliko težje, že pogled na uro je za slepe in slabovidne velik izziv. Ker veliko slepih živi samih, si življenje lajšajo z različnimi pripomočki. Na primer: ročna ura za slepe je narejena tako, da so na številčnici namesto števil pike, kazalci pa so narejeni tako, da s pomočjo tipa ugotovimo, koliko je ura. Še

naprednejša je zvočna ura, ki s pritiskom na gumb pove trenutni čas. Zelo uporabne so govoreče kuhinjske in osebne tehtnice, pa šiviljski in zidarski metri, ki imajo števila označena z brajevimi oznakami, ravno tako kot kompas.

Slika 6: Indikator tekočin z vibriranjem in zvokom.

Na srečo strokovnjaki skoraj vsak dan izumijo kak nov pripomoček, ki pomaga slepim in slabovidnim pri vsakodnevni opravi. Zelo uporabna je priprava, ki jo namestimo na rob kozarca in s pomočjo signala sporoči, da je kozarec poln. Obstajajo tudi posebne igle za šivanje, priprava za ločevanje beljaka od rumenjaka, naprava, ki opozori, da je v prostoru ostala prižgana luč, posebni natiči, ki jih namestimo na ključke, da jih ločimo med seboj. Tudi za prepoznavo bankovcev slepi uporabljajo poseben pripomoček, ki jim pomaga razločiti bankovce glede na njihovo velikost.

BARVE: BARVNI KONTRAST NA TABLI

Za dobro vidnost zapisa na tabli je pomembno, da je tabla dobro očiščena. Očiščena tabla omogoča boljši kontrast, to pa lažje ločevanje barv med seboj. Najbolj primerne barve so rumena, oranžna in bela. Barve, ki imajo stopnjo kontrasta pod 0,7, učenci s table težko vidijo. Na črni tabli je najbolj viden rumen zapis, ki je tudi najbolj kontrasten.

BARVE – INFRASTRUKTURA IN KONTRAST

Belo stikalo na beli steni je težko opazno, ker ni nobenega kontrasta, zato ga oseba, ki ima kakšno motnjo vida, težko opazi. Preprosta rešitev je, da okrog stikala nalepimo izolirni trak, ki je kontrastne barve, da ga v prostoru lažje najdejo.

POHIŠTVO IN MODELI

Različni modeli in predmeti pri pouku pomagajo, da si učenci lažje predstavljajo določene predmete, na primer ulice, zemljevide, izoblikovanost površja, znamenite zgradbe itd. S temi pripomočki si učenci lažje predstavljajo prostor. Če je le mogoče, učencem damo v roke trde predmete, da jih lahko spoznajo s pomočjo tipa, pri tem pa jim je potrebno povedati, kakšna je njihova velikost za vsakega posebej.

KONTRAST

Nekaterim učencem zadostujejo računalniški programi za povečavo na zaslonu normalne velikosti. Uporabljajo se na primer Magic, ZoomText in Supernova. Pri motnji vida, kjer je vidno polje zoženo, pa velik zaslon ni potreben, saj zadostuje že dober kontrast.

OKOLJE, KONTRAST

Dober kontrast in različne talne oznake so pomembna orientacijska točka v okolju. Tak primer je talna oznaka na prehodu za pešce.

ZNAKI, VRATA, BARVE

Veliki in kontrastni znaki pomagajo učencem, da lažje prepoznajo prostor in se orientirajo. Priročno je tudi to, da se oznake nahajajo v višini učenčevih oči.

ROČAJI, BARVE

Tako kot je pri belih stikalih na beli steni, je lahko težava tudi z ročaji, ki so v enaki barvi kot vrata. To oviro premostimo tako, da ročaj zamenjamo s takim, ki ima največji kontrast glede na barvo omare. Dobra izbira je rumena barva.

NASTAVLJIVE PISALNE MIZE

To so posebne pisalne mize, ki omogočajo primernejšo delovno površino učencem z motnjo vida. Nastavljivi pisalni mizi se naklon delovne površine lahko nastavi, tako da je površina primerno oddaljena od oči in telesa. Ima dodatno vgrajene vtičnice, kamor lahko vklopi namizno svetilko. V njej je prostor za shranjevanje brajevega pisalnega stroja, torbe in papirja, na drugem koncu pa še ena delovna površina, ločena z dvignjenim robom.

DOSTOP DO ELEKTRIČNEGA OMREŽJA, VTIČNICE

Najprimernejša postavitev vtičnic je v višini pisalne mize, da lahko do njih dostopamo brez večjega napora. Za boljšo vidnost jih oblepimo s kontrastnim trakom.

3.6 Slepi in šola

Kot vsi otroci, morajo šolo obiskovati tudi slepi in slabovidni. Lahko obiskujejo običajno osnovno šolo ali pa osnovno šolo v Zavodu za slepo in slabovidno mladino v Ljubljani, tukaj otroci čez teden tudi stanujejo. Učna snov je v obeh šolah enaka, vendar pa so jim v Zavodu pripomočki za učenje bolj prilagojeni. Pri pouku uporabljajo govoreče računalno, na globusu lahko otipajo morja, gore in meje. Uporabljajo taktilne karte, njihov pribor za geografijo je opremljen z brajevimi oznakami, zgodbe in romane pa lahko poslušajo s pomočjo fonoteke. To so posneti zapisi na kasetah. Učno snov berejo iz brajevih knjig in knjig v povečanem tisku. Papir pri povečanem tisku pa ne sme biti bleščeče bel in ne gladek, saj črne črke preveč utrujajo oči, ker izstopajo. Slepi otroci se učijo enake predmete kot mi: slovenščino, matematiko, fiziko, spoznavanje okolja itd. Poleg teh pa imajo še nekaj prav posebnih šolskih predmetov. Samo urejanje je predmet, pri katerem se privajajo na samostojno življenje. To vključuje zavezovanje vezalk, nakupovanje v trgovini, uporabo telefona, kako kulturno jesti itd. Učenci se pri strojepisju učijo tipkanja na običajni pisalni stroj, pri računalništvu se igrajo in hkrati učijo programiranja s pomočjo govorečega računalnika. Blindows je različica operacijskega sistema Windows za slepe in slabovidne. Za slepe in učence z zelo šibkim vidom je pomembna tudi orientacija, tu se urijo v samostojnem gibanju po prostoru, pa tudi na ulici. Naučijo se uporabljati tudi belo palico.

Pogoji za uspešno vključitev v šolo so :

- Usposobljenost slepega oziroma slabovidnega učenca v spretnostih in veščinah, ki mu bodo omogočale sobivanje z videčimi vrstniki;
- pripravljenost šole za izvajanje inkluzije;
- izobraževanje in ozaveščanje učiteljev o potrebah in načinu učenja slepih in slabovidnih učencev;
- možnost večinske šole, da se opremi s specialnimi pripomočki in z učili;
- strokovna podpora s strani tiflopedagogov: učitelji na večinski šoli potrebujejo svetovanje, zglede in konkretne delavnice;
- sodelovanje staršev;
- medsebojno sodelovanje in izmenjava izkušenj slepih in slabovidnih učencev in dijakov.

Metodično – didaktična navodila učitelju:

- Učitelj mora govoriti glasno, razločno in z višino glasu poudarjati pomembnost vsebine.
- Pri zapisovanju mora učitelj snov slepemu ali slabovidnemu posneti na kaseto.
- na predstavitvah mora učitelj snov predstaviti tudi skozi druga čutila kot čez vid,
- Slepim mora imeti dostop do prenosnega računalnika z brajevo vrstico.
- Glede na slabost učenčevega vida, če je ta slaboviden, mora prilagoditi vizualne pripomočke za povečanje zaslonske slike.
- Učencem mora ponuditi povečano in že napisano gradivo.

Slika 7: Primer šolskega pripomočka.

Ker so slepi prikrajšani za vidne vtise, imajo zato veliko bolj razvita druga čutila, na primer za: voh, sluh, tip in okus.

Strokovnjaki oftalmologi priporočajo, da opešan vid treniramo z ustreznimi vajami. Pri tem moramo paziti na določene pogoje: da je dnevna ali umetna osvetlitev primerna, da se papir ne blešči, da uporabljamo različna pomagala – očala, lupe, elektronska povečevala črnega tiska itd. Ker je vse to zelo pomembno, v Zavodu za slepo in slabovidno mladino redno opravljajo vaje vida, poleg tega pa tudi vaje za voh, sluh, tip in okus.

3.7 Slepi in slabovidni na cesti

Slepi in slabovidni za svoje gibanje v prometu uporabljajo belo palico. Z nihanjem levo in desno pred seboj pravočasno zaznajo oviro. Lahko imajo ob sebi spremljevalca. Slepi videčega spremljevalca drži pod roko in hodi pol koraka za njim. Po gibanju spremljevalčevega telesa začuti, kje se nahajajo stopnice ali robovi pločnikov in podobne prepreke. Slepim in slabovidnim pa je v pomoč lahko tudi pes

vodnik. To je dobro izučen pes, ki lastnika opozori, kje je prehod za pešce, konec pločnika, zna se izogniti oviram in tako varno pripeljati slepega na njegov cilj. Slepim in slabovidnim samostojno gibanje olajšajo zvočni semaforji. S pritiskom na gumb naprava začne piskati bolj pogosto in s tem sporoča, da gori na semaforju zelena luč in lahko prečka cesto. V veliko pomoč so tudi talni vzorci (izbočene pike in črte na pločnikih) in jasno označeni pomembni podatki. Črke morajo biti visoke vsaj petnajst milimetrov in zapisane z opaznimi barvami, to pa so: oranžna, rumena ali svetlo zelena.

Na pločniku parkirani avtomobili, stojala za kolesa, cvetlična korita, dela na cesti, avtomati za parkiranje, kupi snega, zabojniki za smeti so največje ovire, ki slepim in slabovidnim otežujejo gibanje. Nevarnost zanje pa predstavljajo tiha vozila, kot so: kolesa, električni skiroji in avtomobili, saj jih težko zaznajo.

Slika 8: Bela palica

3.8 Kako lahko pomagam slepemu ali slabovidnemu?

Slepi se po navadi kar dobro znajdejo, včasih pa jim vseeno pomoč ni odveč. Lahko se zgodi, da v gostem prometu težko prečkajo cesto, ni pa vedno nujno, da bo takšen človek pomoč sprejel; nekateri slepi želijo ostati samostojni, zato našo pomoč tudi odklonijo. V primeru, da našo pomoč sprejmejo, jim jo moramo ponuditi na primeren način. Slepega najprej vprašaj, če mu lahko pomagaš, pri tem pa se ga dotakneš, zato da bo vedel, a govoriš njemu. Nagovoriš ga z: »Oprostite, gospod/gospa, vam lahko pomagam?« Če ga nato pospremiš del poti, mu ponudiš roko, da se te prime pod komolcem tako, da stopaš pred njim. Ne smeš ga potiskati ali vleči za seboj, je pa priporočljivo, da ga opozoriš na stopnice, na začetek in konec pločnika, na zabojnike za smeti ter druge nepredvidene ovire na poti, tudi viseče. Slepega vodimo tako, da ga predčasno opozorimo na prihajajočo oviro, na primer: »Nekaj metrov pred vami je parkirna ura.« »Na levi strani je parkiran avto.« Zelo pomembno je, da ne zamenjaš leve in desne strani, saj bi v nasprotnem primeru lahko ogrozil varnost slepega. Če v množici proti tebi prihaja slepa oseba, ga lahko nase opozoriš z glasom in brez težav te bo obšel. Tudi na avtobusu je prav, da jim odstopimo svoj sedež, tudi če so mlajši od nas. Za njih je varneje, če med vožnjo lahko sedijo, saj ne morejo predvideti, da bo voznik naglo zaviral, in tako nimajo dovolj časa poiskati opore, za katero bi se prijeli. Če torej v avtobus vstopi slepa oseba, mu ponudimo svoj sedež, njegovo roko položimo na naslonjalo sedeža, s tem pa mu omogočimo, da se varno usede. Tudi pri mizi je kakšna pomoč dobrodošla. Slepemu z opisom povemo, kaj se kje nahaja in kaj v posodah je. Na primer: »Na vaši levi strani je skodelica, v njej pa je čaj.« Lahko pa se določenega predmeta tudi dotakneš in ko bo ta zazvenel, ga bo slepi lažje našel. Nikoli pa jim ne ponudimo pladnja, na katerem je več kozarcev hkrati, saj bi jih lahko prevrnili in se polili. Tudi priprta vrata so za slepega prava past.

Slepi zelo pazijo na blazinice svojih kazalcev, saj so zanje zelo pomembni. Ko se na primer znajdejo v neznanem prostoru, z roko drsijo po steni, ob kateri hodijo. Neznanim predmetom se vedno približajo s hrbtno stranjo prstov, da si slučajno ne bi poškodovali blazinic.

3.9 PREPOVEDANE BESEDE in tabu dotika

Slepi in slabovidni ne marajo, da jih kdo reče »slepec«. Med seboj ravno tako uporabljajo besede: videti, pogledati, opazovati. Vendar pa imajo te besede pri njih malo drugačen pomen, saj to pomeni, da vidijo, pogledajo ali pa opazujejo na njihov način.

Tudi besedi slep in slepota nista nezaželeni. Brez strahu lahko slepemu rečemo, naj si nekaj pogleda, pri tem pa mu ta predmet položimo v roke, da ga lahko pretipa. Tako kot nam, tudi slepim ni všeč, če jim pokažeš, da se ti smilijo, zato se do njih obnašamo enako spoštljivo kot do drugih.

Tabu z drugo besedo imenujemo tudi zapoved oziroma prepoved. V naši kulturi se ne dotikamo prav zelo pogosto, kot je to v navadi pri nekaterih drugih narodih. To je predvsem značilno za države na jugu, bolj ko gremo na sever, manj je dotikov, prav tako pa je večji tudi prostor med dvema sogovornikoma. Slepi imajo s tem kar nekaj težav, saj to razdaljo težko ocenijo, poleg tega pa si želijo ustvariti vtis, kako je njihov sogovornik videti, kaj ima oblečeno, kakšna je njegova frizura in podobno. Če nam ni neprijetno, lahko slepega povabimo, da si nas ogleda na svoj način.

Ker obstajajo kraji, kot so na primer galerije, kjer se razstavljenih del ne smemo dotikati, slepi tja ne zahajajo pogosto. Obstajajo pa izjeme, saj so po nekateri evropskih mestih že odprli posebne galerije za slepe, kjer si s pomočjo dotika ogledajo različne kopije znanih slikarjev. Takšna razstava je bila tudi pri nas, in sicer v Pokrajinskem muzeju Celje.

3.10 Šport in prosti čas

Slepota in slabovidnost nista razlog, da se takšna oseba ne bi mogla ukvarjati s športom, izjema so le tisti, ki imajo visoko kratkovidnost in visok očesni pritisk, saj so zanje udarci v glavo zelo nevarni. Za vse ostale pa telovadba, tek, plavanje, pa tudi obiski gora, drsanje in

celo smučanje niso neznanka. Popularno je kegljanje, posebej tisto na ruskem kegljišču, mogoča je celo vožnja s kolesom, seveda v tandemu. To pomeni, da sta na kolesu dve osebi. Na sprednjem sedežu sedi tisti, ki vidi, za njim pa slepa oziroma slabovidna oseba.

Vsi navdušenci nad igrami z žogo pa lahko igrajo golbal. To je prav posebna igra z zvenečo žogo. V vsaki ekipi so po trije igralci, ki imajo s posebnimi očali prekrite oči in mečejo žogo iz enega konca igrišča na drugega. Zvенеčo žogo slišijo, zato ker ima v notranjosti kraguljčke. Igrišče je označeno s trakovi, tako da igralci s pomočjo tipa ugotovijo, kje stojijo. Zelo dobro morajo poslušati, da lahko zaustavijo zvenečo žogo; če gre žoga čez zadnjo črto na igrišču, je to gol. Slovenci so leta 1994 na svetovnem prvenstvu osvojili bronasto medaljo.

Slika 9: Golbal.

Slika 10: Taktilen človek ne jezi se.

Kaj pa družabne igre? Tudi te so prilagojene slepim in slabovidnim. Le kdo ne pozna igre človek ne jezi se? Figurice za slepe so namesto različnih barv različnih oblik, število pik na kocki se lahko otipa, po igralni plošči pa se figurice premika tako, da se jih zatika v polja. Igrajo se lahko tudi domino, tudi tukaj so posamezne pike izbočene, prav tako kot na kartah, znake na njih lahko zatipamo. Prosti čas pa lahko preživljajo tudi z igranjem binga, zvočnim pikadom, celo šah je narejen tako, da so bela polja poglobljena, črne figure imajo na vrhu kovinske bunkice, figure pa zataknejo v luknjice na plošči. Njihove žoge so na vrvicah. Za otroke so na voljo reliefne slikanice, pri katerih so sličice izbočene.

3.11 Slep in

Tudi slepi radi poslušajo glasbo, pojejo in igrajo na glasbila. Nekateri izmed njih so pravi mojstri, ker imajo zelo razvit posluh. Najbolj znana sta slepa pevca Stevie Wonder in Ray Charles, ki ju pozna ves svet. Slep se lahko preizkusijo tudi v kiparstvu, saj je glina mehka in primerna za njihovo ustvarjanje. Američanka Helen Keller je celo doktorirala, čeprav je bila že od rane mladosti slepa in gluha. V Parizu se Evgen Bavčar ukvarja s fotografijo. Najbolj znani slepi pevec v zgodovini pa je zagotovo Homer, ki je v času antične Grčije napisal Iliado in Odisejo.

SLOVARČEK

BELA PALICA – pripomoček, ki ga uporabljajo slepi pri gibanju. S konico se nihaje dotikajo tal in tako otipavajo prepreke.

KURJA SLEPOTA – slab vid v mraku.

SONČNA SLEPOTA – začasna slepota od gledanja v sonce ali bleščanja snega.

OFTALMOLOG – specialist za očne bolezni.

OSTRINA VIDA – zmožnost videti jasno sliko od daleč.

SLEDENJE – tehnika premikanja slepih. Neznani prostor raziščejo tako, da drsijo s hrbtne strani po steni.

ŠARENICA ALI IRIS (grško pomeni iris mavrico) – obarvani del očesa.

TAKTILNO – tipno, s tipom.

TIFLOPEDAGOG – učitelj strokovnjak, ki se ukvarja s slepimi in slabovidnimi.

TIFLOMOBILNA SLUŽBA – Zavod za slepo in slabovidno mladino skrbi tudi za otroke s poškodovanim vidom, ki se šolajo ali hodijo v vrtec v domačem kraju. Strokovnjaki svetujejo staršem, vzgojiteljem, jih oskrbujejo s pripomočki, z literaturo ...

3.12 Opismenjevanje slepega otroka

Pri opismenjevanju slepega otroka je pomembno, da se čim bolj izuri spretnosti tipa, saj morajo biti njegove roke in prsti dobro pripravljene za spoznavanje in branje braillovega točkopisa. To je dolg in zahteven postopek tako za otroka kot za učitelja. Prične se že v predšolskem obdobju in se nikoli ne konča. To spretnost potrebujejo pri vseh predmetih, pri samourejanju, orientaciji ter drugih vsakodnevnih opravilih. Učenci se urijo v branju tako, da tipajo skupine točk v vodoravni legi in se vračajo v novo vrsto, pri tem pa ugotavljajo skupine točk od celice do celice. Za pisanje brajice učenci že v prvem razredu uporabljajo pisalne stroje. Pisava za slepe ima enotne črke, medtem ko videči poznamo male tiskane in pisane črke. Tudi vrstni red brajevih črk je drugačen kot vrstni red črk v

Vidim cif

abecedniku za videče otroke. Slepí otroci se najprej učijo tiste črke, ki imajo točke v območju celice bolj enakomerno razporejene, kasneje pa tiste, pri katerih so točke nekoliko odmaknjene od ostalih, zato take črke težje prepoznajo.

Slepí otroci pa se kljub vsemu seznanijo tudi z latinico, saj so v abecedniku za slepe pod brajlovimi črkami tudi reliefne podobe naše pisave. Slepí otrok se nauči dveh pisav.

Razlika med slepim in videčim otrokom je v tem, da videči otrok z očmi od malega zajema vse okrog sebe, od predmetov do napisov, in še pred vstopom v šolo zna že kaj prebrati. Slepí otrok pa je omejen, saj spoznava lahko le tisto, kar je na doseg njegove roke, in to, kar sliši.

Od petega do osmega razreda se učenci pri pouku naučijo tehniko tipkanja po desetprstni slepi metodi. S tem se njihova komunikacija z okoljem zelo olajša.

3.13 Vaje vida, orientacija in mobilnost, samourjenje

Slepí učenci opravijo testiranje, pri katerem ugotavljajo, če je slepim ostalo še kaj vida. Učenci z majhnim ostankom vida se nato udeležujejo posebnih vaj, ki se lahko izvajajo v skupinah, v parih ali individualno. Te vaje so namenjene spodbujanju prepoznavanja predmetov in njihovo vizualno sprejemanje. Na začetku spoznavanja so te oblike enostavne, potem pa počasi ves bolj zapletene, tako da na koncu prepoznavajo tudi sestavljene slike. Pri tem se krepi koordinacija med očmi in rokami, kar pomaga pri vizualnem spominu. Vaje vida so med seboj povezane in so namenjene čuvanju in uporabi vida, ki jim je še ostal, potekajo pa vedno skozi delo, tako da ta vid lahko čim boljše izkoristijo.

Orientacija in mobilnost sta za slepe zelo pomembni, zato je treba temu posvetiti zelo veliko pozornosti. Vaje in treninge imajo zato vsi slepi otroci, pa tudi tisti, ki še imajo zelo majhen odstotek vida. V to skupino sodijo tisti otroci, ki vidijo do 2 %. Slepi otroci med usposabljanjem osvojijo, kako se gibati po zaprtem prostoru in širšem okolju. Spoznavajo svoje telo in ga poskušajo obvladovati. Namen tega usposabljanja je, da bi nekoč lahko živeli kar se da samostojno. Pomembno je tudi to, da se naučijo vzpostaviti stik z okoljem na čim bolj naraven in običajen način. Urjenje poteka individualno. Zaradi izgube vida slepa oseba izgubi tudi 20 drugih različnih sposobnosti. Nekatere od teh sposobnosti se da nadomestiti v celoti, nekatere pa le delno. Največjo oviro pa predstavlja ravno področje orientacije in mobilnosti. Brez pomoči ljudi, ki vidijo, je vsakodnevno življenje slepe in slabovidne osebe močno oteženo. Pomoč je dobrodošla na več področjih, na primer pri osebni higieni, oblačenju, pri nakupih in drugih opravkih. Ovir, ki se pojavijo pri orientaciji, se ne da odpraviti v celoti, vendar pa jih s pomočjo vaj lahko ublažimo.

Individualni pouk orientacije in mobilnosti poteka od prvega dne, ko otrok pride v Zavod, in traja vse do konca šolanja. V tem času se otroci naučijo ustrezno gibati, naučijo se, kako se pride do avtobusne ali železniške postaje, kako si kupijo vozovnico itd.

Tudi obnašanje za mizo (kako se usesti, kako uporabljati jedilni pribor, jesti ali pa si natočiti tekočino v kozarec) je nekaj, kar se morajo naučiti.

Skozi vaje se naučijo, kako lahko sami poskrbijo za osebno higieno, urejanje, pospravljanje omar, kako naj se lotijo nakupovanja, kako zgleda obisk pošte ali banke in kako uporabiti denarnico. Ob vsem tem pa mora slepi dobiti tudi predstavo o tem, česa se ne sme otipati, osvojiti pa mora tudi posamezne pojme.

Pouk orientacije je del vse učnih predmetov, še posebej pa pri pouku geografije. Pri spoznavanju okolja in pri biologiji slepi otroci s pomočjo tipa spoznavajo živali, rastline in naravne pojave. Da si lažje predstavljajo, uporabljajo različne modele, makete, nagačene živali, pri tem pa uporabljajo vse čute. Z učitelji hodijo tudi v naravo in v muzeje.

Za boljše urjenje različnih čutil imajo na voljo različne kabinete, v katerih se nahajajo pripomočki. Za urjenje sluha uporabljajo zvončke različnih velikosti, oblik in materialov, poleg tega pa še posnetke živalskih glasov ter druge zvoke iz vsakdanjega življenja. Največ pripomočkov služi vajam za urjenje tipa. Ti predmeti so iz različnih snovi in raznih oblik. Za voh uporabljajo začimbe, rastline in kemične materiale. Pri okusu pa pridejo prav kar vsakodnevne snovi, kot na primer sadje.

Slepi se najprej urijo v hoji po notranjosti zgradbe, tako da si z varnostno držo ene ali obeh rok zaščitijo telo. Za gibanje zunaj uporabljajo belo palico, poleg nje pa še nekatere zvočne in elektronske aparate.

Pri manjših otrocih urjenje poteka skozi igro, pri kateri se uporabljajo didaktične igrače, tak primer je zvoneča žoga.

Samourjenje je ena izmed najpomembnejših veščin, ki so potrebne za samostojno življenje in delo. Usposabljanje zato služi tudi temu, da znajo slepi otroci čim bolj poskrbeti sami zase in za svojo garderobo. Z vajami usvojijo delovne navade in estetske vrednote.

Urjenje ima tri stopnje. Na prvi stopnji se učijo osnovnih stvari, kot so odpiranje in zapiranje vrat, hoja po stopnicah, ter osnove kulturnega obnašanja. To zajema na primer vedenje pri mizi, trkanje, uporaba vljudnostnih besed (prosim, hvala) in podobno. Na drugi in tretji stopnji urjenja se osnove samo še nadgrajujejo.

Samourjenje je ena od veščin, ki se začne takoj z vstopom otroka v Zavod in se neprekinjeno nadaljuje do konca šolanja.

3.14 Socializacija

Vaje za socializacijo niso del urjenja od samega začetka, na vrsto pridejo šele v 7. in 8. razredu. Tudi te vaje lahko izvajajo skupinsko, v parih ali individualno.

Glavni cilji pri tem urjenju obsegajo več področij. Ena od večšin je, da se naučijo najti recimo določeno ulico s pomočjo zemljevida, kako do tja priti peš ali z mestnim prevozom. Pri tem se naučijo, kje poiskati informacije na avtobusni postaji, kako izpolniti obrazec na pošti, bančno poslovanje itd. Tudi naročanje hrane v restavraciji, obnašanje na prireditvah ter priprava na sprejem in pogostitev gostov je del urjenja.

To pa še ni vse, pod socializacijo štejemo tudi plesne vaje, ritmiko in folkloro. Ples je na splošno za slepe zelo koristen, saj odpravlja togost pri njihovem gibanju, omogoča boljšo koordinacijo giba, boljše obvladovanje prostora, izboljša pa se tudi drža.

Poleg rednega učnega programa slepi in slabovidni otroci obiskujejo še specialni program usposabljanja. To je za otroke kar naporno.

Poleg športne vzgoje se slepi ukvarjajo s korektivno gimnastiko, ritmiko ob glasbi ter nekaterimi skupinskimi dejavnostmi – jahanje, kolesarjenje v tandemu, plavanje. Ob vseh dejavnostih otrokom dobro dene tudi kakšna sprostitev, ki se je lahko udeležijo v temu namenjenih sobah.

Otrokom z minimalnim odstotkom vida so najljubši svetlobni efekti, saj jim njihova uporaba dodatno stimulira preostanek vida. Poleg svetlobnih pa so tudi zvočni in tipni materiali.

Del sobe je namenjen tudi tipanju s podplati. Za to urjenje so tla posebej pripravljena, tako da so prekrita z določenimi materiali, na primer s peskom, z rižem, lesenimi kroglicami in podobnim, vse to pa se nahaja v prevleki iz blaga. Otroci hodijo po tej podlogi iz blaga in skušajo ugotoviti, po katerem materialu hodijo.

Za tisto pravo sprostitev imajo na voljo tudi vodno posteljo, na kateri lahko delajo valove, počivajo ali pa poslušajo domišljajske zgodbe, v katerih nastopajo otroci, ki imajo podobne težave, kot so njihove.

Soba za rekreacijo ima tri mehke bazene, v katerih se nahajajo različne žogice. V prvem bazenu so te žogice mehke in ob dotiku otroka prijetno masirajo. V tem bazenu se razvija sensorika celotnega telesa. Ker je okolje varno in ni nevarnosti, da bi se otrok lahko udaril ob kaj trdega, mu to omogoča, da preizkuša različne gibe in se uri v držanju ravnotežja in krepki mišice. To pa ni vse, kar mu omogočajo te žogice. Lahko se z njimi podaja, plava, jih spušča s tobogana, pada na hrbet, trebuh ali pa si izmisli kakšno čisto svojo zabavo. Drugi bazen ima večje žoge, ki otrokom omogočajo, da se preko njih plazijo, skačejo, lovijo ravnotežje. Tretji bazen pa je namenjen najrazličnejšim pripomočkom za tip. Tu si otroci sami izmišljujejo najrazličnejše aktivnosti, kako tip uporabiti na čim več različnih načinov.

3.15 Slepi in računalniška oprema

Računalnik je dober pripomoček tudi za slepe, saj jim predstavlja pomemben vir znanja, na srečo pa tudi računalniška oprema postaja dostopnejša. Je koristno sredstvo za komuniciranje in dober učni pripomoček.

Slepim je na voljo posebna programska oprema. Braillova vrstica predstavlja slepemu to, kar je za videče ekran. Z njeno pomočjo lahko učenec dela z besedili, jih dopolnjuje in bere. Z braillovo vrstico lahko učenci sami rešijo teste, odgovarjajo na vprašanja in pišejo.

Sintetični govor omogoči, da slepi učenec računalniški zapis posluša. Poleg tega pa preverja s pomočjo zvoka, če je besedilo, ki ga je poslušal, zapisal pravilno.

Programa CAR in MAGIC omogočata zelo veliko povečavo besedila, kar slabovidnim učencem pomaga pri branju. Program CAR nudi poleg kvalitetne povečave tudi obarvanost ozadja ali črk.

Tudi multimedijaska oprema je dober pripomoček, ker omogoča uporabo različnih zvočnih programov. Avdio – taktilna naprava NOMAD je naprava, ki posreduje govorjeno informacijo o tipni sliki, ki jo glasovno obarvamo. Tipne predloge namestimo na senzorsko ploščo. Učencu naprava omogoča tudi delo s 3D predlogami, do želene informacije pa pride z dotikom in zvokom. Najpogosteje se uporablja za orientacijo, računanje razdalje in površine, prepozna vsebino zemljevida, načrta ali slike ter samostojno poišče odgovor na zastavljeno vprašanje. Poleg slepih učencev ga uporabljajo tudi slabovidni.

FEELIF – SLOVENSKA INOVACIJA ZA SLEPE IN SLABOVIDNE

Feelif je naprava, ki jo je razvilo slovensko podjetje v sodelovanju z tiflopedagogi in omogoča slepim in slabovidnim več čutno zaznavanje vsebine.

KAKO DELUJE? Na pametno napravo najprej naložimo aplikacijo, potem pa nanjo pritrdimo še posebno transparentno reliefno mrežico. Feelif je narejen v dveh velikostih, kot tablica ali kot pametni telefon. Slepa ali slabovidna oseba s prsti drsi po napravi, na kateri s pomočjo vibracij, zvoka in glasu začuti in prepozna oblike. Najnovejše aplikacije omogočajo slepim, da zaznajo osnovne oblike, kot so krog, kvadrat, trikotnik itd., prepozna pa lahko tudi druge enostavne oblike, na primer hišo, srce, drevo ... To pa ni edina stvar, ki jo naprava omogoča. Slepi nanjo lahko riše, narisano pa lahko tudi shrani. Aplikacija omogoča tudi barve, ki jih slepi med seboj

razlikuje s pomočjo zvoka. Na napravi lahko berejo interaktivne zgodbe, se igrajo različne igre, tudi tiste preko spleta, najpomembnejše pa je, da jim omogoča učenje brajice in geometrije, matematične funkcije pa lahko začutijo. Uporaba Feelifa krepi fino motoriko in zagotavlja dobro orientacijo na ravnem zaslonu. Ena od iger, ki je na voljo uporabnikom, je več čutni spomin, pri katerem se išče pare tako, da zvok in glas dopolnjujeta sliko.

Najpomembnejši del naprave je taktilna mreža. To je reliefna mreža točk prozorne barve, ki je položena preko pametne naprave (tablice, telefona).

Vse vsebine, ki jih vsebuje platforma Feelif, so namenjene slepim in slabovidnim. S pomočjo dotika uporabnik začuti vse, kar počne na tablici. Operacijski sistem temelji na androidu, napravo pa lahko uporabljamo kot vsako drugo androidno napravo za klice, brskanje po spletu, preverjanje e-pošte, fotografiranje itd. Lahko bi rekli, da naprava omogoča stik s svetom.

Ko se s prstom dotaknemo naprave, ta zavibrira in s tem omogoča komunikacijo med napravo in uporabnikom. Različne vibracije pomenijo različne vsebine.

Govorna pomoč uporabniku pove, kaj se dogaja na zaslonu. Ko želimo opisati barve, jih naprava predstavi z zvoki različnih inštrumentov, različne note prikazujejo razliko smeri gibanja, realistični zvoki pa nadgradijo določeno sliko, na prime če je na zaslonu prikazana slika avtomobila, Feelif izgovori besedo avto, potem pa predvaja zvok avtomobilskega motorja.

Pred prvo uporabo aplikacije si je potrebno zapomniti pet korakov. Z enojnim dotikom zaslona dobimo informacijo o elementu, ki je trenutno na zaslonu. Dvojni dotik omogoči izbiro elementa na zaslonu. Če z dvema prstoma potegnemo v levo ali desno stran,

dostopamo do menijev in listamo po straneh. V primeru, da z dvema prstoma potegnemo proti vrhu ali proti spodnjemu robu, se vrnemo na prejšnje stanje. Z dotikom ekrana z vsemi petimi prsti naenkrat Feelif natančno opiše, kaj je na zaslonu.

Učenje na Feelif napravi je enostavnejše in zabavnejše, predvsem pa dostopnejše, z njegovo uporabo otroci lahko razvijajo svoje potenciale.

Za otroke je poleg učenja enako pomembna tudi igra. Tudi tukaj se jim odpira veliko možnosti za raziskovanje in zabavo, ki delujejo na osnovi zvoka in dotika. Skozi igro krepijo svoj prostorski spomin, koncentracijo in razvoj strategij. Vse igre so zasnovane tako, da čimbolj spodbujajo učenje, tekmovalni duh, ki pripomore k boljši samozavesti.

Ustvarjanje s Feelif Pro napravo odpira veliko možnosti, saj je z njo mogoče izdelati taktilne knjige ter druge izobraževalne vsebine, ki pripomorejo k boljšemu razumevanju. Vsebuje preprosto razlago idej z risbami. Domišljiji lahko pustimo prosto pot in se naučimo bolje reševati probleme.

S to napravo je mogoče celo fotografirati in se fotografije dotakniti, jo deliti s prijatelji. Če imamo na voljo telefonski signal, Feelif Gamer z velikimi gumbi in močnim kontrastom omogoča klepet s prijatelji. Vse Feelif naprave vsebujejo režo za SIM kartico.

Center za inovacije, ki deluje pod okriljem Unesca, je to aplikacijo uvrstil med 150 najboljših inovacij na svetu, na tekmovanju d-LAB v digitalnih tehnologijah, ki so namenjene invalidnim osebam, pa se je uvrstila na 15. mesto.

RAZVOJ

Feelif se ves čas razvija, da bi ponudil čim več uporabnih vsebin, primernih za slepe in slabovidne, ves čas sodelujejo tudi s Centrom IRIS ter z Zvezo društev slepih in slabovidnih Slovenije. V prihodnosti načrtujejo odprto platformo, na kateri bi bile na voljo vsebine za deljenje, prodajo in nakup. Na voljo bo tudi brezplačna programska oprema, s katero bodo lahko upravljali starši slepih in slabovidnih otrok, ki bodo sami pripravljali vsebine, te pa bodo lahko tudi prodajali.

Odzivi ciljne publike so zelo dobri, sploh pri mlajših uporabnikih, ki usvojijo napravo že v nekaj minutah. Prav mladim je namenjeno največ vsebin, ki poskrbijo za izobraževanje in za zabavo. Enako navdušenje kažejo tudi njihovi starši, saj naprava otrokom omogoča lažje razumevanje nekatere učne snovi.

3.16 Tiflomobilna služba

V tiflomobilni službi je zaposlen tiflopedagog, ki povezuje vse udeležence, to pa so družina, šola ali vrtec, društvo slepih, center za socialno delo, očesna ambulanta ter zavod. Poklic tiflopedagoga je zahteven, saj mora imeti zelo široko strokovno znanje, da zna svetovati. Staršem, vzgojiteljem in učiteljem pomaga najti ustrezne pristope pri otrocih z motnjo vida ali slepim. Poskrbi za potrebne pripomočke, učbenike in zvezke. Pri svojem delu uporablja različne načine in oblike dela:

1. Obravnava otroka v domačem okolju. Staršem in svojcem posreduje navodila za delo s slepimi in slabovidnimi otrok ter jim svetuje glede njihovega razvoja.

2. Slabovidni otrok v osnovni šoli. Razredniku, učiteljem, svetovalnim delavcem in ravnatelju posreduje napotke in navodila za individualno delo s slabovidnim učencem, njega pa seznanja s prilagojenim učnim materialom, ki mu omogoča lažje sledenje pouka (uporaba lupe, povečan tisk).

3. Sorodni zavodi za usposabljanje. Sodelovanje z zaposlenimi strokovnjaki.

4. Obravnava v ambulanti služi neposrednemu stiku z otroki v šoli ali zavodu, kjer jim pomaga, da spoznajo in se privadijo na nove pripomočke.

5. Organiziranje seminarjev, ki so namenjeni staršem in učiteljem, na njih se lahko udeležijo predavanj, različnih demonstracij.

6. Sodelovanje z očesnimi ambulantami, kjer se pogovarja z oftamologi o otrokovem vidu, kakšna je njegova diagnoza, očesna obolenja, operacije.

7. Povezovanje s strokovnimi službami na terenu, kot so center za socialno delo, zavod za zaposlovanje, društvo slepih in slabovidnih in druge.

Tiflopedagog je prisoten tudi v srednjih šolah, kjer pomaga najti učencem primerne metode dela, strokovno literaturo, ki se bo posnela na kasete, posreduje tehnične in elektronske pripomočke ter pomaga pri reševanju težav, ki se pojavijo med šolskim letom. Cilj in želja je slepega ali slabovidnega otroka čim bolj pripraviti na življenje in delo.

4 ESKPERIMENTALNI ali EMPIRIČNI DEL

4.1 Anketni vprašalnik

Anketni vprašalnik, *Vidim cilj*

1. Spol M Ž
2. Razred 5. razred 6. razred
3. Alen Kobilica je človek mnogih znanj, interesov in sposobnosti. S čim se ukvarja? Obkroži! Možnih je več odgovorov.

Tabela 1 Anketni vprašalnik

a) MANEKEN.	b) PEVEC.	c) PROFESOR ŠPORTNE VZGOJE.	d) BOKSAR.
-------------	-----------	-----------------------------	------------

4. Leta 2009 je Alen Kobilica oslepel? Kaj je vzrok njegove slepote?

- a) Padel je s konja.
- b) Imel je prometno nesrečo.
- c) Prestal je operacijo na možganih.
- d) Zaradi glavkoma je oslepel.
- e) Ne vem.

5. Alen Kobilica je športnik, paraolimpijec. Kateri športniki tekmujejo v teh disciplinah?

- a) Športniki s posebnimi potrebami, duševnimi, mentalnimi ali čutnimi motnjami.
- b) Športniki, ki se amatersko ukvarjajo s športom.
- c) Športniki, ki tekmujejo v paralelnem smučanju.
- d) Ne vem.

6. V katerih disciplinah nastopa naš slovenski paratriatlonec Alen Kobilica?

- a) Tek, plavanje, skok v daljino.
- b) Tek, kolesarjenje, met kopja.
- c) Kolesarjenje, tek, plavanje.
- d) Plavanje, tek, šah.

7. Alen Kobilica vodi center za slepe in slabovidne otroke » VIDIM CILJ«.

V katere športne dejavnosti lahko starši vključijo svoje otroke? Možnih je več odgovorov.

- a) Plavanje.
- b) Karate.
- c) Tenis.
- d) Smučanje.
- e) Kolesarstvo.

8. Kakšen je namen Centra Vidim cilj? Možnih je več odgovorov.

- a) Spodbujanje slepih in slabovidnih otrok k telesni dejavnosti.
- b) Izboljšanje vida.
- c) Krepijo samozavest, izboljšajo svojo samopodobo, se naučijo vztrajnosti.
- d) Se naučijo oblačenja, hranjenja in zavezovanja čevljev.

9. Braillova pisava ali brajica je ...

- a) Pisava za slepe, ki omogoča branje in pisanje.
- b) Pisava za slepe, ki omogoča branje.
- c) Pisava za slepe, ki omogoča brisanje črk.
- d) Ne vem.

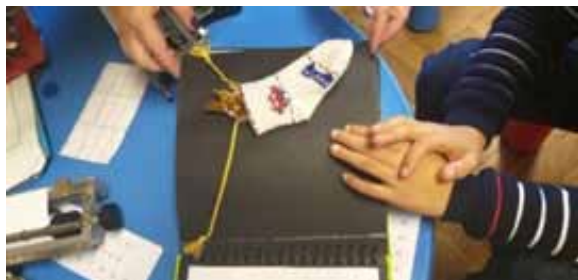
10. Center IRIS izobražuje slepe in slabovidne učence. Predstavljajte si, da sodelujete v delavnici VEČERJA V TEMI. V spodnji razpredelnici se poskusite vživeti v »temno situacijo« in izpolnite preglednico. Za trenutek ste SLEPI. Tabela 2: Anketni vprašalnik

Dejavnosti v Centru IRIS	DA	NE
Natakarji so slepi.		
Meni – večerja je zapisana v latinici.		
V jedilnici je popolna tema.		
Na WC grem s pomočjo telefona, kjer imam aplikacijo z lučko.		
Na večerjo pridem slavnostno oblečen.		

Vidim čuj

11. Katere so tiste prilagoditve, ki slepemu in slabovidnemu človeku pomagajo pri boljši vključitvi v prostor? Poveži.

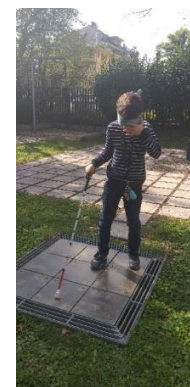
SVET ČUTIL

BRAJICA

TIPANKA

BELA PALICA

SHOWDOWN

Hvala, ker ste nam pomagali. Hvala za vaš čas.

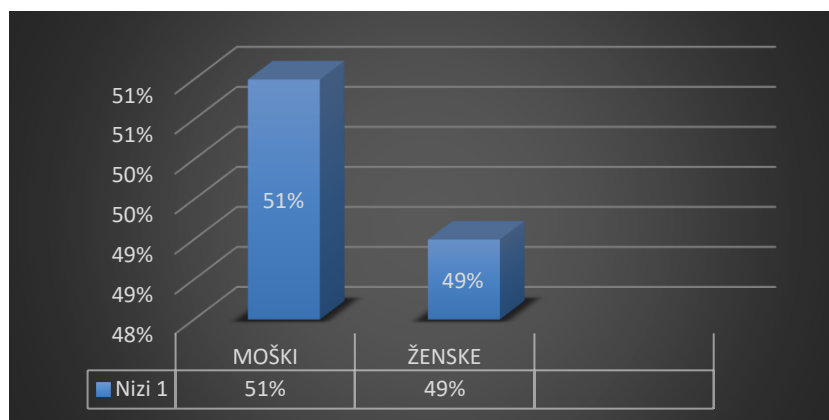
Filip Demšar, Klemen Kavčič, Luka Lindič

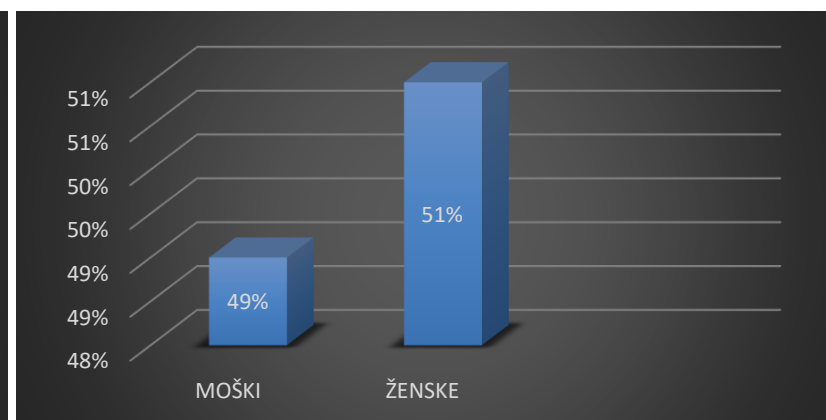
4.2 Anketni vprašalnik – analiza in ugotovitve

1. **Rezultati – 5. razred:** V anketo je bilo vključenih 67 učencev 5. razredov OŠ Prule – 34 fantov, 33 deklet in 1 neopredeljen.

Rezultati – 6. razred: V anketo je bilo vključenih 74 učencev 5. razredov OŠ Prule – 36 fantov, 38 deklet.

Grafikon 1: Spol, 5. razred

Grafikon 2: Spol, 6. razred

2. **Alen Kobilica je človek mnogih znanj, interesov in sposobnosti. S čim se ukvarja? Obkroži! Možnih je več odgovorov.**

- a) Maneken.
- b) Pevec.
- c) Profesor športne vzgoje.
- d) Boksar.

Vidim cilj

Grafikon 3: Znanja, 5. razred

Grafikon 4: Znanja, 6. razred

Ugotovitve: Skoraj polovica učencev 5. razredov (46 %) ve, da je Alen Kobilica po izobrazbi učitelj športne vzgoje, malo manj učencev in učenk je seznanjenih s tem (35 %), da je (bil) maneken, kar je verjetno posledica neinformiranosti, pa tudi starostne razlike med učenci in Alenom Kobilico. Po drugi strani smo pozitivno presenečeni nam informacijami, ki jih imajo o Alenu Kobilici, verjetno pa je to tudi odraz medijev, saj se v njih pogosto pojavlja. Torej tudi mladi bralci posegamo po različnih medijih, kot so radio, televizija, splet, ki je nam mladim v času sodobne tehnologije še posebno blizu.

3. Leta 2009 je Alen Kobilica oslepel. Kaj je vzrok njegove slepote?

- a) Padel je s konja: 0 % (5. razred), 8 % (6. razred).
- b) Imel je prometno nesrečo: 3 % (5. razred), 5 % (6. razred).
- c) Prestal je operacijo na možganih: 48 % (5. razred), 26 % (6. razred).

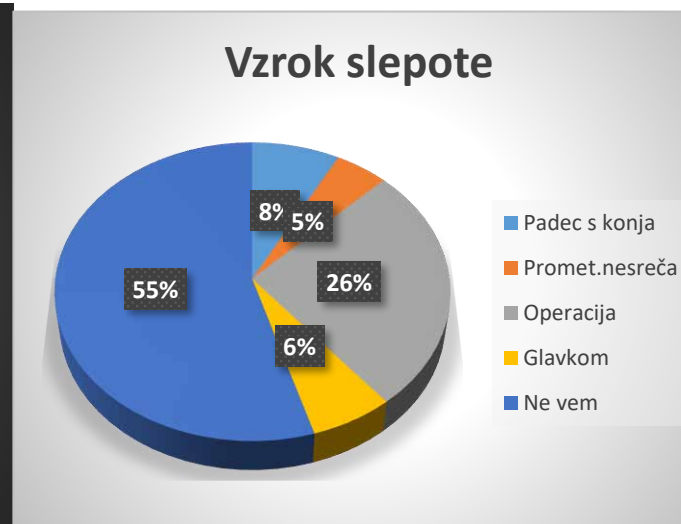

d) Zaradi glavkoma je oslepel: 16 % (5. razred), 6 % (6. razred).

e) Ne vem: 35 % (5. razred), 55 % (6. razred).

Grafikon 5: Vzrok slepote, 5. razred

Grafikon 6: Vzrok slepote, 6. razred

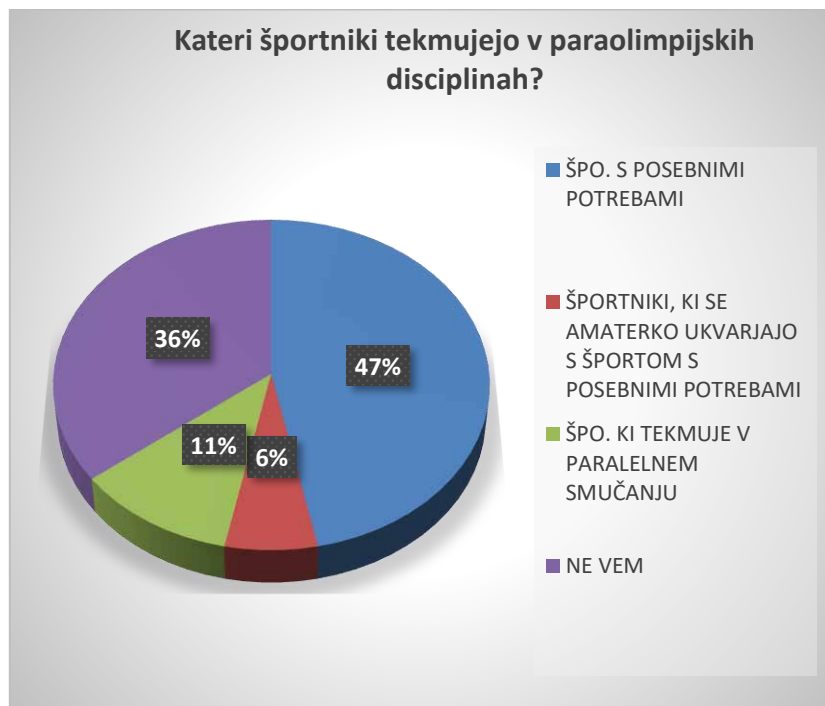
Ugotovitve: Izkazalo se je, da večina petošolcev ve, da je Alen Kobilica oslepel po operaciji, kar pripisujemo tudi temu, da smo se z našo mentorico pogosto pogovarjali in jo spraševali o Alenu Kobilici v navzočnosti petošolcev in očitno jih je tema zanimala, kar se odraža na rezultatih, kar pa za šestošolce ne moremo trditi, saj jih večina ne ve, kaj je vzrok Alenove nesreče. Razmišljali smo, čemu naj bi prepisali nevednost šestošolcev, pa razen tega, da jim je to področje tuje, nismo našli.

4. Alen Kobilica je športnik, paraolimpijec. Kateri športniki tekmujejo v teh disciplinah?

a) Športniki s posebnimi potrebami, duševnimi, mentalnimi ali čustvenimi motnjami: 47 % (5. razred), 52 % (6. razred).

- b) Športniki, ki se amatersko ukvarjajo s športom: 36 % (5. razred), 13 % (6. razred).
 c) Športniki, ki tekmujejo v paralelnem smučanju: 11 % (5. razred), 15 % (6. razred).
 d) Ne vem: 6 % (5. razred), 20 % (6. razred).

Grafikon 7: Paraolimpijci, 5. razred

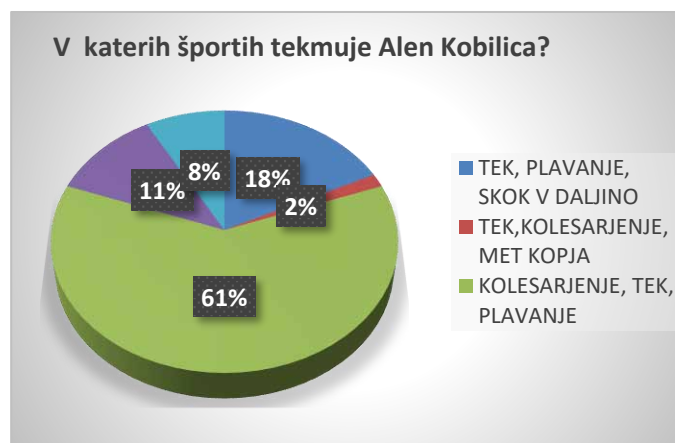
Grafikon 8: Paraolimpijci, 6. razred

Ugotovitve: Kar 47 % učencev iz 5. r. in 52 % iz 6. r. je pravilno odgovorilo, da so paraolimpijci športniki s posebnimi potrebami, duševnimi motnjami. Vendar menimo, da bo treba na tem področju še delovati, zato smo se povezali s Paraolimpijskim komitejem oz. Zvezo za šport invalidov Slovenije, kjer želimo preko njihovih delavnic, ki jih organizirajo, učencem približati, kdo so in kaj počnejo paraolimpijski športniki. Stopili smo že v kontakt z go. Jano Cander in iščemo ustrezen termin za realizacijo športne delavnosti.

5. V katerih športih tekmuje Alen Kobilica?

- a) Tek, plavanje, skok v daljino: 18 % (5. razred), 26 % (6. razred).
- b) Tek kolesarjenje, met kopja: 2 % (5. razred), 16 % (6. razred).
- c) Kolesarjenje, tek, plavanje: 61 % (5. razred), 29 % (6. razred).
- d) Plavanje, tek, šah. 11 % (5. razred), 13 % (6. razred).
- e) Ne vem: 8 % (5. razred), 16 % (6. razred).

Grafikon 9 Paraolimpijci, 5. razred

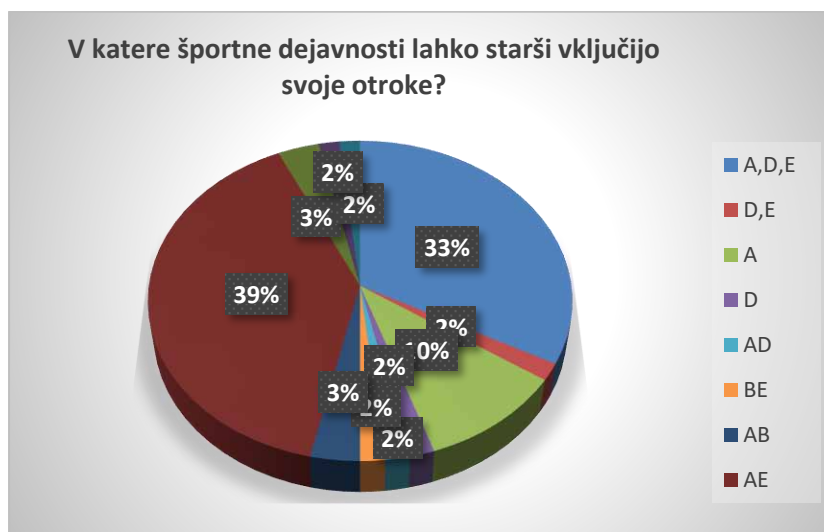
Grafikon 10 Paraolimpijci, 6. razred

Ugotovitve: Večina učencev 5. razreda (61 %) ve, v katerih športnih disciplinah nastopa naš paratriatlonec Alen Kobilica, šestošolci pa so se izkazali le z 29 %. Ostali rezultati šestošolcev so razpršeni, kar pričča, da vedo nekaj o njem in o paraolimpijskih disciplinah, ne vedo pa natančno, katere so tiste discipline, s katerimi Alen Kobilica osvaja izvrstne rezultate in nam dokazuje, da tudi ljudje, ki imajo določen primanjkljaj, v njegovem primeru izostanek vida, lahko dosegajo vrhunske rezultate, Hvala ti, Alen.

6. Alen Kobilica vodi center za slepe in slabovidne otroke »VIDIM CILJ«. V katere športne dejavnosti lahko starši vključijo svoje otroke? Možnih je več odgovorov.

- a) Plavanje.
- b) Karate.
- c) Tenis.
- d) Smučanje.
- e) Kolesarstvo.

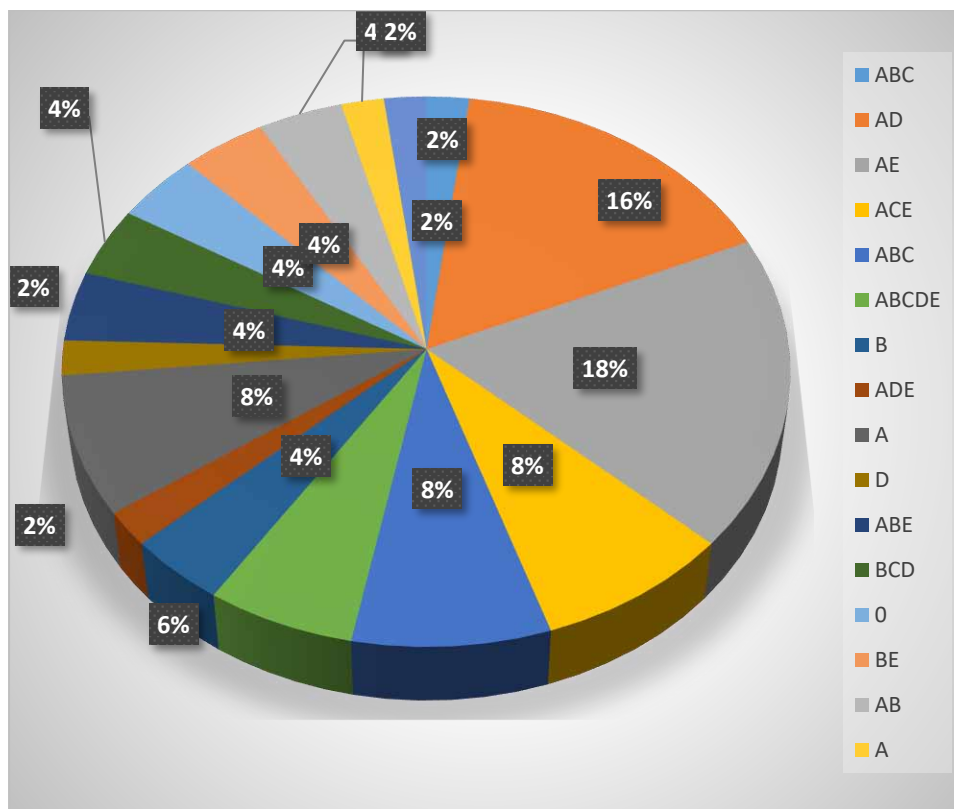

- ADE: 33 %
- DE: 2 %
- A: 10 %
- D: 2 %
- AD: 2 %
- BE: 2 %
- AB: 3 %
- AE: 39 %
- ABCDE: 3 %
- ACDE: 2 %
- ABDE: 2 %

Grafikon 11: Šport, 5. razred

Vidim cilj

Grafikon 12: Šport, 6. razred

Ugotovitve: Center ponuja organizirane športne dejavnosti, kot so plavanje, kolesarjenje in smučanje, kar je pravilno odgovorilo kar 33 % učencev 5. razreda, šestošolcev se je odločilo 18 %. Tretjina učencev (33 %) meni, da lahko starši svoje otroke vključijo v CENTRU VIDIM CILJ na smučanje, plavanje in kolesarstvo. Najpogostejši, 39%, je bi odgovor, da starši lahko vključijo otroke v dejavnosti plavanje in kolesarjenje. Razmišljamo, da so mnogi pri tem vprašanju ugibali, saj je bil veliko odgovorov in navodilo, da je možnih več odgovorov. Mogoče bi morali zaježiti število odgovorov. Kombinacij je bilo ogromno, zato smo imeli tudi s prikazom težave; pomagali smo si kar

- ADC: %
- AD : %
- AE :1%
- ACE: %
- ABC: %
- ABCDE: %
- B: %
- ADE: %
- A: %
- D: %
- ABE: %
- BCD: %
- BE: %
- AB: %
- A: %
- ABD: %

Vidim cilj

z oznakami možnih odgovorov. Smo bili pa prijetno presenečeni, ker so učenci vseeno razmišljali, da se slepi in slabovidni težje udeležujejo v športnih dejavnostih, kot sta karate in tenis. Bravo.

7. Kakšen je namen centra Vidim cilj? Možnih je več odgovorov.

- a) Spodbujanje slepih in slabovidnih otrok k telesni dejavnosti.
- b) Izboljšanje vida.
- c) Krepijo samozavest, izboljšajo svojo samopodobo, se naučijo vztrajnosti.
- d) Se naučijo oblačenja, hranjenja in zavezovanje čevljev.

- AC : 52 %
- AD: 3 %
- CD: 3 %
- D: 3 %
- ABCD: 18 %
- ACD: 9 %
- A: 18 %
- AB: 4 %
- CD: 4 %
- BC: 2 %

Grafikon 13: Namen centra VIDIM CILJ , 5. razred

Rezultati, 6. razred

Grafikon 14: Namen centra VIDIM CILJ, 6. razred

Ugotovitve: : Poglavitna dejavnost centra Vidim cilj je, da spodbuja slepe in slabovidne, da so telesno aktivni in se redno ukvarjajo s športom, pri tem krepijo samozavest, izboljšajo svojo samopodobo in se naučijo vztrajnosti. Omenjeno kombinacijo odgovorov, ki sta pravilna, je izbrala kar polovica, 52 % učencev 5. razredov. 18 % učencev je izbralo kombinacijo vseh štirih ponujenih odgovorov. Verjetno učenci ne poznajo namena centra Vidim cilj. Samo 13 % učencev 6. razredov je vedelo, da je poglavitni cilj krepitev samozavesti, vztrajnosti in izboljšanje samopodobe. Največ učencev; 36 %, meni, da je namen učenje oblačenja, hranjenja ter zavezovanja čevljev. Zanimivo. Res, da je to za življenje in preživetje zelo pomembno, mogoče so razmišljali ravno v to smer, kar pa ni slabo. Zanimivo, da so šestošolci razmišljali bolj praktično, v smislu dobre opremljenosti človeka, ki je slep in slaboviden, za življenje. Je pa res, da ravno ti ljudje ne želijo pomilovanja in se želijo vključiti v družbo enakovredno kot mi, ki smo videči.

8. Braillova pisava ali brajica je ...

a) Pisava za slepe, ki omogoča branje in pisanje: 37 % (5. razred).

b) Pisava za slepe, ki omogoča branje: 63 % (5. razred).

c) Pisava za slepe, ki omogoča brisanje črk: 0 % (5. razred).

d) Ne vem: 0 % (5. razred).

Rezultat, 5. razred

Grafikon 15: Brajica, 5. razred

Rezultati, 6. razred

Grafikon 16: Brajica, 6. razred

Ugotovitve: Le 37 % učencev je pravilno odgovorilo, da je Braillova pisava pisava za slepe, ki omogoča branje in pisanje. Medtem ko je kar 63 % učencev 5. razreda menilo, da je Braillova pisava namenjena le branju. Predvidevamo, da večina učencev ne pozna Braillove pisave. Le 33 % šestošolcev je pravilno odgovorilo, da je Braillova pisava pisava za slepe, ki omogoča branje in pisanje. Medtem ko je kar 40 % učencev 5. razreda menilo, da je Braillova pisava za slepe, ki omogoča branje, pisanje in brisanje črk, kar je napačno. Poleg tega so šestošolci nizali oz. obkroževali različne kombinacije obkroženih odgovorov. Zahtevali smo le en odgovor, in sicer BRAJICA JE pisava za slepe, ki omogoča branje in pisanje. Upamo, da so se učenci po obisku Alena Kobilice na OŠ Prule naučili, kaj je brajica in zakaj je za slepe in slabovidne tako pomembna. Ravno knjige in različne aplikacije jim predstavljajo povezavo s svetom in lažjo komunikacijo z ljudmi.

- AD: 40 %
- A: 33 %
- O: 3 %
- ACD: 5 %
- AC: 40 %
- C: 4 %
- D: 4 %
- ABC: 7 %
- ABD: 2 %

Vidim cilj

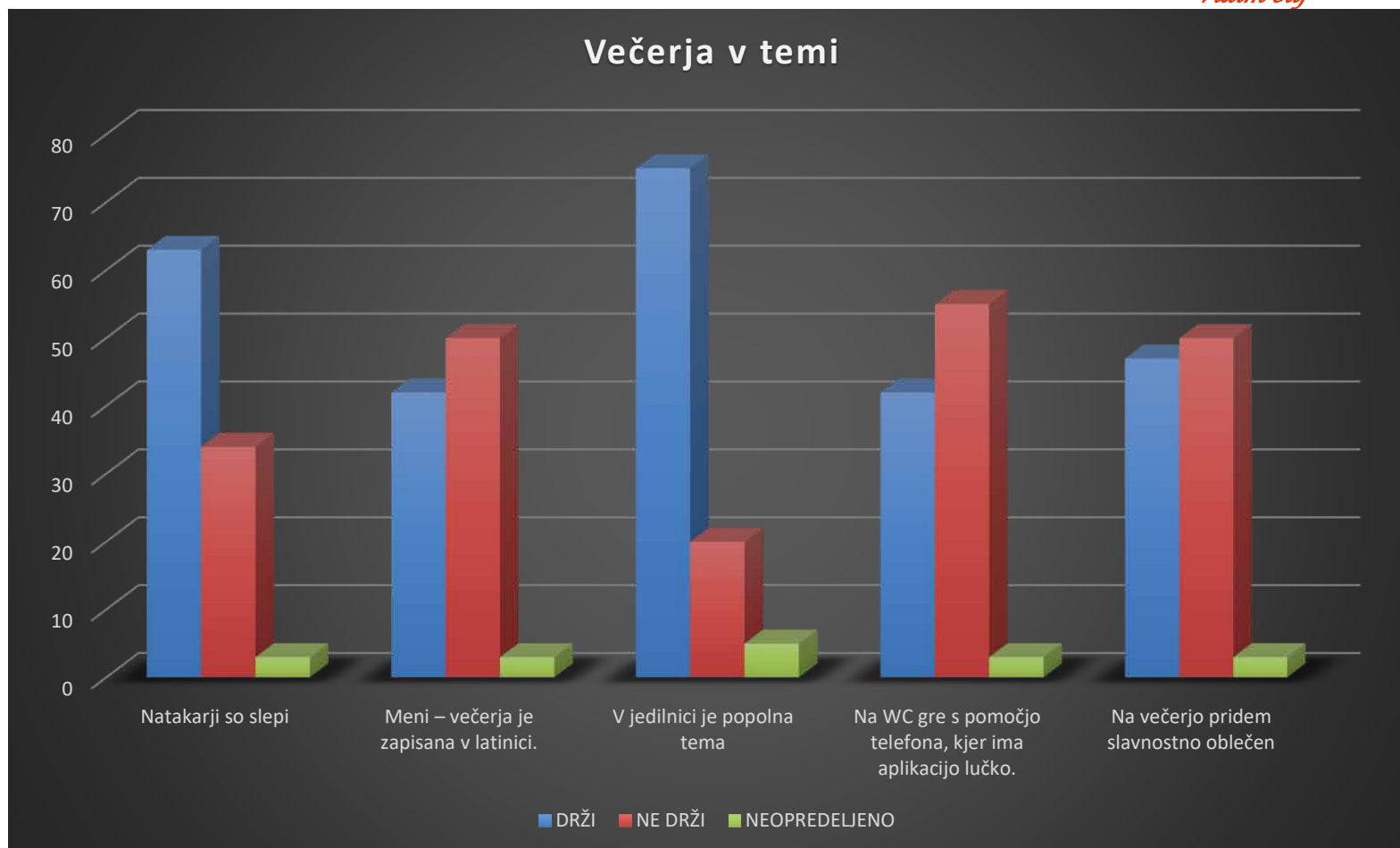
- 9. Center Iris izobražuje slepe in slabovidne učence. Predstavljajte si, da sodelujete v delavnici VEČERJA V TEMI. V spodnji razpredelnici se poskusite vživeti v temno situacijo in izpolnite preglednico. Za trenutek ste slepi.**

Rezultati, 5. razred in 6. razred

Tabela 3 Rezultati

	da	ne	NEOPREDELJENO
<i>Natakarji so slepi.</i>	63 %	34 %	3 %
<i>Meni – večerja je zapisana v latinici.</i>	42 %	55 %	3 %
<i>V jedilnici je popolna tema.</i>	75 %	20 %	5 %
<i>Na WC grem s pomočjo telefona, kjer ima aplikacijo lučko.</i>	55 %	42 %	3 %
<i>Na večerjo pridem slavnostno oblečen.</i>	50 %	47 %	3 %

Grafikon 17: Večerja v temi, 5. razred in 6. razred

Ugotovitve: Iz grafa je razvidno, da največ učencev meni, da so natakarji slepi, da večerja ni napisana v latinici, ker ti ne pomaga, če je čista tema. Kar 75 % je prepričanih, da je na tej delavnici popolna tema, kar tudi drži. Resnično so se poskušali vživeti v temno situacijo,

Vidim cijf

to pomeni v svet slepih, in zaključili, da če si slep, ti pametni telefon s svojo lučko nič ne pomaga. Lepo je, da smo dogodku primerno oblečeni, ne potrebujemo zelo imenitne obleke, ker slepi žal ne vidijo.

Ponosni smo na razmišljanje naših anketirancev, saj moramo priznati, da je težko razumeti svet slepih, če tega ne izkusiš. Sami smo imeli to srečo, da smo se lahko za dve uri poistovetili s slepimi in vsaj malce izkusili občutja na večerji v temi. Bilo je neprecenljivo, pa tudi težko.

10. Katere so tiste prilagoditve, ki slepemu in slabovidnemu človeku pomagajo pri boljši vključitvi v prostor? Poveži.

SVET ČUTIL

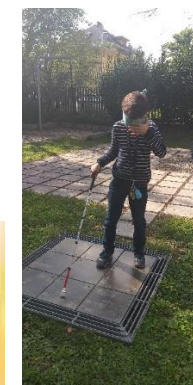
BRAJICA

TIPANKA

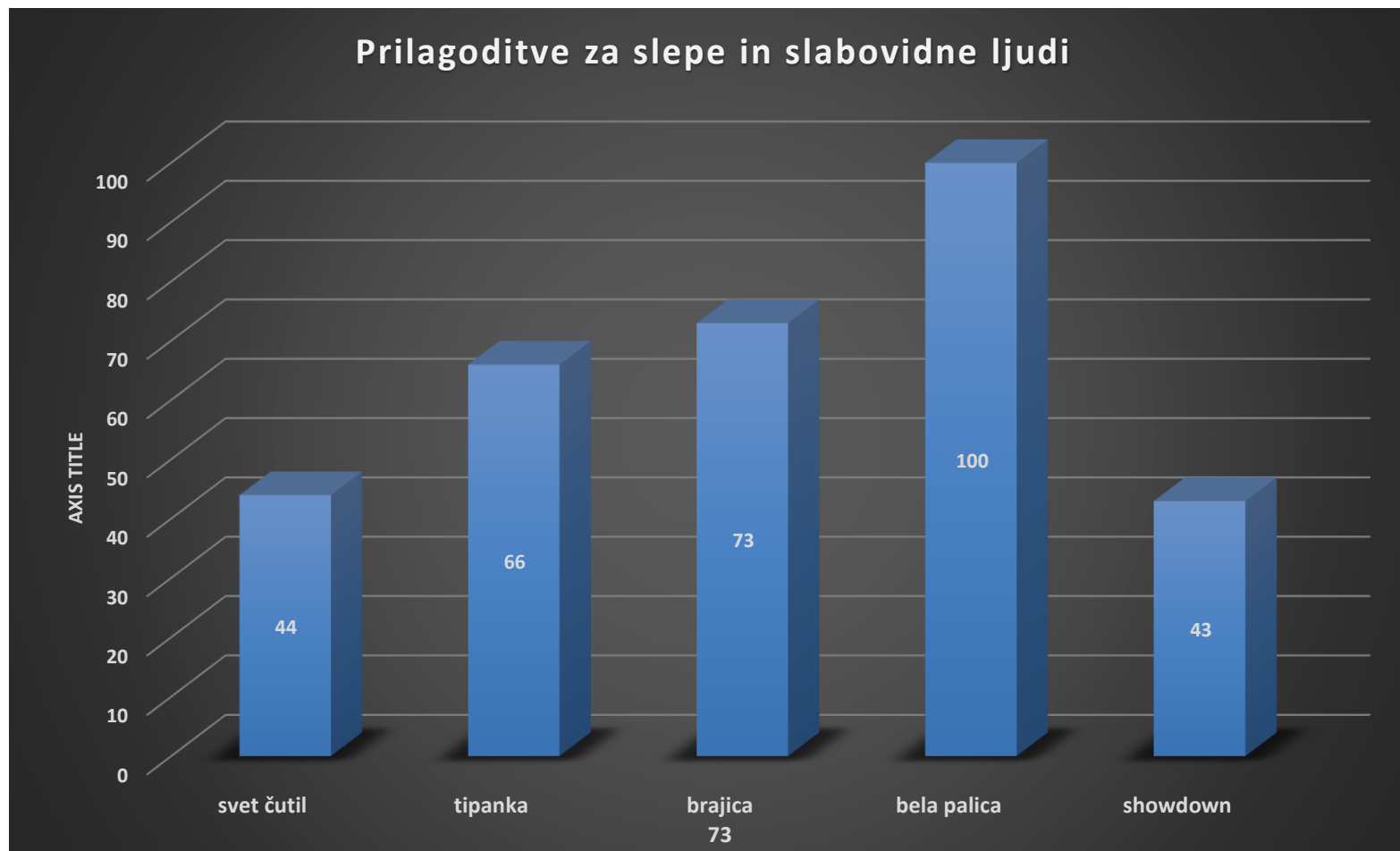
BELA PALICA

SHOWDOWN

Rezultati, 5. razred in 6. razred

Grafikon 18: Prilagoditve slepih in slabovidnih, 5. razred in 6. razred

Vidim cilj

Ugotovitve: Pri štetju in prikazovanju podatkov tega vprašanja smo imeli nemalo težav, ker je bilo grafično zelo težko večplastno prikazati veliko kombinacij, ki so jih učenci nizali s povezovanjem slike z ustrezno besedo. Na koncu smo se odločili, da bomo prikazali le pravilne povezave, ostale pa zanemarimo oz. jih imamo za neustrezne. Rezultati so bili zadovoljivi, saj so jim sličice pomagale na poti do cilja. Iz grafa je razvidno, da je eden ključnih pripomočkov slepih in slabovidnih pri boljši vključitvi v prostor oz. okolje bela palica (100 %), kar nam je več kot logično. 73 % anketirancev je pravilno odgovorilo, da je na sliki brajica, torej vedo, da je nekaj v povezavi s pisanjem, 66 % jih je pravilno povezalo besedo tipanka s knjigo, v kateri je nogavička, ki jo je Filip tipal. Očitno jih je slika vodila do cilja. Ker morajo slepi in slabovidni svoj vid nadoknaditi z ostalimi čutili, se nam je zdelo logično, da je svet čutil, sličica, ki ponazarja vonj, aromo zelišč. In showdown kot zadnja izbira s 43 %, kar pa za slepega predstavlja odlično izbiro v smislu športnega udejstvovanja oz. gibanja in komunikacije z okoljem in družbo, katere del so.

4.3 Plavalna delavnica na bazenu

Polno ime: Javni zavod Šport Ljubljana

Naslov: Celovška cesta 25, 1000 Ljubljana

Telefon: 01 431 50 60

Faks: 01 231 77 84

E-pošta: info@sport-ljubljana.si

Slika 11: Filip in Klemen na poti v Tivoli.

Slika 12: Javni zavod Šport Ljubljana.

Slika 13: Kopaljšče Tivoli.

Slika 14: Plavalna delavnica.

Slika 15: Klemen pomaga slepemu Janu.

Slika 16: Klemen pomaga slepemu Janu.

V četrtek, 3. 10. 2019, sva se raziskovalca Filip Demšar in Klemen Kavčič dogovorila pred OŠ Prule, Prule 13, in v spremstvu mentorice krenila proti parku Tivoli. Raziskovalci delamo raziskovalno nalogo VIDIM CILJ, v kateri želimo pojasniti, kako ljudje (otroci) kljub

hendikepu, ki ga imajo, premagujejo ovire na poti do cilja z močno voljo, pozitivnim pogledom na cilj, z vztrajnostjo, borbenostjo, motiviranostjo, kljub mnogim padcem vztrajajo na svoji poti, na svoji poti do cilja, in so sprejeti v družbo kot enakopravni člani. V Tivoli se nismo odpravili, da bi malo zaplavali, temveč da bi pomagali otrokom, ki so vključeni v center Vidim cilj. Ko smo prišli v Tivoli, smo se najprej preoblekli, potem pa smo opazovali otroke, ki so bili večinoma slepi in slabovidni, nekaj pa jih je bilo tudi z drugimi težavami. Ko so se ogreli, so se razdelili v tri skupine in delali različne ogrevalne vaje. Takrat sva se vključila tudi midva in sva pomagala pri izvajanju vaj. Jaz, Klemen, sem pomagal pri vaji, ki se imenuje »čolniček«, pri kateri se odrineš od stene, iztegneš roke in noge in glavo potopiš v vodo. Pomagal sem fantku, ki je bil slep, plavalna učiteljica pa je pomagala drugima dvema v isti skupini in mi pokazala, kako naj pomagam, in sicer tako, da mu odštevam do odriva, nato pa ga primem za roke, bolj natančno za pesti, da dobi občutek varnosti in tako lažje izvede vajo. A ko sem ga pozdravil, je nezaupljivo vprašal, kdo je to. Odgovoril sem mu, da sem Klemen in da sem tu, da mu pomagam. Nato pa je vprašal, koliko časa bom še ostal, kar me je razžalostilo, ker sem dobil občutek, da me ne mara. Nato pa mi je postavil še nekaj vprašanj in spoznal sem, da je bilo vprašanje mišljeno kot vsako drugo in ne, da bi me žalilo. Ko smo nekajkrat ponovili čolniček, smo prešli na vajo mahanja nog kot pri žabici, le da so imeli udeleženci v vodi noge, trup pa so imeli na robu. Da jih ne bi bolelo, sva jim z učiteljico postavila gumijasto deščico. Nato sem fantu pomagal narediti pravilno gibanje z nogami. Ko pa smo končali s to vajo, se mi je učiteljica zahvalila za pomoč in odpravili smo se v drug bazen, kjer smo bili z otroki, ki niso imeli težav z vidom, ampak so imeli druge razvojne težave, ki pa jih niso zelo ovirale pri plavanju, zato so sami skočili v bazen in preplavali eno dolžino, nato pa vajo ponovili. Pri odhodu so se učiteljice zahvalile in še dodale, da je bila najina pomoč dobrodošla. Med delom sva zelo uživala in se zabavala, saj sva to počela prvič. Bilo je fantastično, drugače, vendar ne enostavno. Vodji programov centra Vidim cilj, Dragani Sterdjević Bošnjak, smo zastavili nekaj vprašanj, na katera nam je prijazno odgovorila. Na spletnih straneh smo v enem izmed intervjujev prebrali:

»Svojo 11-letno plavalno kariero sem zaključila kot diplomirana učiteljica razrednega pouka in učiteljica plavanja, predvsem oseb z različnimi razvojnimi specifikami. Pri samem delu je moje edino vodilo, da je jezik srca edini jezik, ki ga razume vsakdo. To mi daje neizmerno voljo in pozitiven odnos do življenja ...Vse izkušnje nesebično delim z vsakim, ki je del moje plavalne ali osebne poti.«

S tem smo nekaj lepega zvedeli o vas, se nam lahko prosim še malo predstavite?

Vsi, ki me poznajo, vedo, da rada govorim, a o sebi povem bolj malo, saj raje govorim z dejanji. Že kot majhna, sem z iskrico v očeh radovedno raziskovala svet in se najraje gibala v okolju, kjer sem začutila ljubeč odnos in dobronamernost. Življenje mi je prineslo veliko (pre)izkušenj, ki so bile težke, a le-te so me pripeljale na pot, kjer zaupam veri v dobro. Zato sledim srcu in prepoznavam ljudi, s katerimi sooblikujemo okolje, v katerega se vsi radi vračamo. Po duši sem neustavljiva športnica, ki je stalno v stiku z vodo in s kolesom; Narava je moj drugi dom. Pred letom dni sem postala mama zlatemu sinu Adamu, ki je moj največji učitelj. Hvaležna sem za vsakogar, ki je na kakršenkoli način pomagal moje življenje sprejemati z odprtim srcem in zaupanjem.

Zakaj ste se odločili in kaj vas je navdihnilo, da pomagata v centru?

Pred leti sva se z Alenom Kobilico spoznala na bazenu v času, ko se je intenzivno pripravljala na mednarodno tekmovanje v paraplanjanju. Veliko je bilo govora o vključevanju slepih in slabovidnih športnikov v športne aktivnosti (predvsem v tujini, saj je Alen kot edini paraplavalec spoznaval tudi sistemsko ureditev in delovanje slepih športnikov v tujini) in na koncu ugotovitev, da v slovenskem prostoru pravzaprav ni kluba, ki bi vključeval omenjene športnike v obstoječe programe. Zato sem podprla njegovo idejo o ustanovitvi centra, v katerem bodo lahko aktivni. V kratkem času je center vključeval v plavalne programe vse otroke z različnimi razvojnimi specifikami. Center je svoje aktivnosti razširil tudi na razvoj parasmučanja in kolesarjenja v tandemu.

Kakšen je občutek, ko pomagate otrokom, ki so hendikepirani ?

Pravzaprav je vsako delo, ki je opravljeno iz srca, nadvse izpopolnjujoče, navdihujoče in polno hvaležnosti, da smo vsi eno in močno povezani. Dom je tam, kjer je srce ... Skupaj z otroki in vsemi vključenimi v zgodbo centra smo ustvarili »dom«, kjer se vsakodnevno srečujemo, se počutimo sprejete, razumljene in ljubeče.

Kaj menite, kako se počutijo otroci, ko prvič zaplavajo ? Ste kdaj občutili otrokov strah?

Z besedami je včasih težko opisati, kaj vse doživimo z njimi ... Pravzaprav jim glede na njihove razvojne specifike predstavlja vsak najmanjši napredek neizmerno srečo in veselje. Vsi ljudje nosimo v sebi različne strahove. Vsekakor prepoznamo, da se veliko otrok sooča s strahovi, ki so za večino povsem nerazumljeni. Zato je naša navzočnost pri njihovem doživljanju izrednega pomena pri premagovanju le-teh.

Katere pripomočke in na kakšen način jih uporabljate pri plavanju ?

Uporabljamo različne pripomočke, ki pomagajo tako pri prilagajanju na vodo (upor vode, pihanje mehurčkov, potapljanje glave, gledanje pod vodo, drsenje na vodi, lebdenje) kot pri učenju plavalnih tehnik. Nekateri pripomočki so bolj primerni za manjše otroke in otroke, ki so gibalno ovirani ali slepi/slabovidni (različnih oblik, barv, velikosti). V večini pa uporabljamo pripomočke, s katerimi se srečujejo otroci iz različnih plavalnih klubov. Vedno strmimo k načelu od lažjega k težjemu, zato uporabo le-teh prilagodimo plavalnemu znanju ter razvojni specifiki.

Kako otroke prepričate, da jih ni več strah ?

Nemogoče je otroka prepričati, da strah izgine. Najpomembneje je, da otrok že ob prvem stiku z učitelji in novim okoljem (bazenski prostori) vzpostavi varno navezo, ki mu bo omogočila sproščeno spoznavanje in navezovanje. Zato na začetku veliko časa posvetimo, da se otrok poveže z učiteljem, mu zaupa in postopoma spozna bivanje v novem okolju. Za nekatere otroke je izrednega pomena, da je učitelj stalen, da dobro pozna vse prostore, saj sprememba lahko povzroči »frustracijo/stres« in zaradi tega drugačno vedenje, ki je za večino nesprejemljivo. Povsem razumljivo je, da se z različno »hitrostjo« in »intenzivnostjo« soočajo s premagovanjem strahov, a smo tukaj zato, da skupaj zmoremo več. Na tem mestu ne smemo spregledati tudi dobrega odnosa s starši. Otrok čuti in ve, kdaj so odnosi topli, varni in ljubeči med starši in učitelji; le takrat se lahko srečujemo brez ovir z vsem, kar pride na pot. Otrok starša, ki zaupa učitelju in z njim razvije dober odnos, se bistveno lažje vključuje v različne aktivnosti.

Slika 17: Filip, Dragana in Klemen.

Vidim cilj

4.4 Obisk Centra za izobraževanje, rehabilitacijo, inkluzijo in svetovanje za slepe in slabovidne Ljubljana

Naziv: Center IRIS – Center za izobraževanje, rehabilitacijo, inkluzijo in svetovanje za slepe in slabovidne

Naslov: Langusova ulica 8, 1000 Ljubljana

Url: www.center-iris.si

e-pošta: info@center-iris.si

V petek, 4. 10. 2019, smo raziskovalci skupaj z mentorico obiskali Center IRIS, ki je Center za izobraževanje, rehabilitacijo, inkluzijo in svetovanje za slepe in slabovidne Ljubljana. Tam naju je sprejela knjižničarka knjižnice slepih in slabovidnih Centra IRIS, gospa Nina Schmidt. Za začetek nam je pokazala brajlovo pisavo in stroj, s pomočjo katerega so včasih pisali knjige. Videli in pretipali smo tipanko Žametni zajček in jo primerjali z originalno slikanico. Bili smo navdušeni nad teksturo pretipanih materialov. Potem, ko smo pogledali, pa smo bili popolnoma navdušeni in presenečeni, kako estetsko in zanimivo je izdelana tipanka in kakšne materiale so izbrali za prikaz posameznih nastopajočih oseb. Potem smo poskusili hoditi z belo palico, kar nam je šlo odlično in tudi zabavali smo se pri tem, poleg tega smo ugotovili, da hoja z njo po daljšem času ni tako preprosta. Na vrtu čutil so nam bila zelo všeč igrala za slepe in slabovidne, zvočne tipke, stenske tipanke iz različni materialov: guma, kamen, hrapavi in gladki materiali, pa tudi svet čutil, v katerem smo poizkusili vse vrste rastlin – zelišč oz. dišavnic, ki so jih posadili. Center nam je bil zelo všeč, veliko novega smo izvedeli in tudi preizkusili in z veseljem bi obisk ponovili.

Vidim cilj

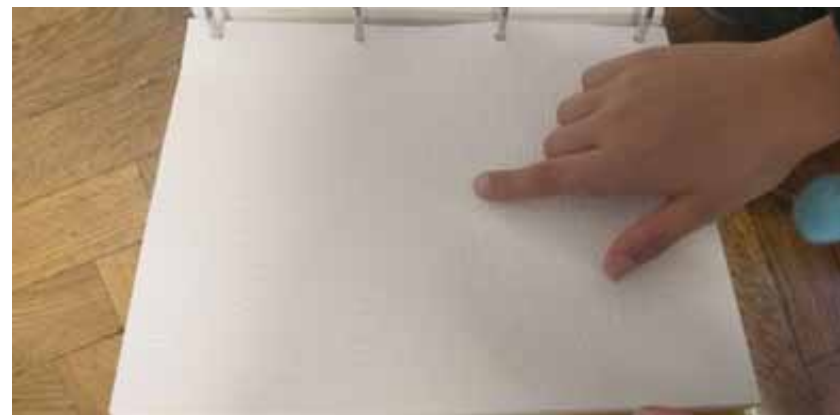
Slika 18: Filip Demšar na poti v Center IRIS.

Slika 19: Center IRIS.

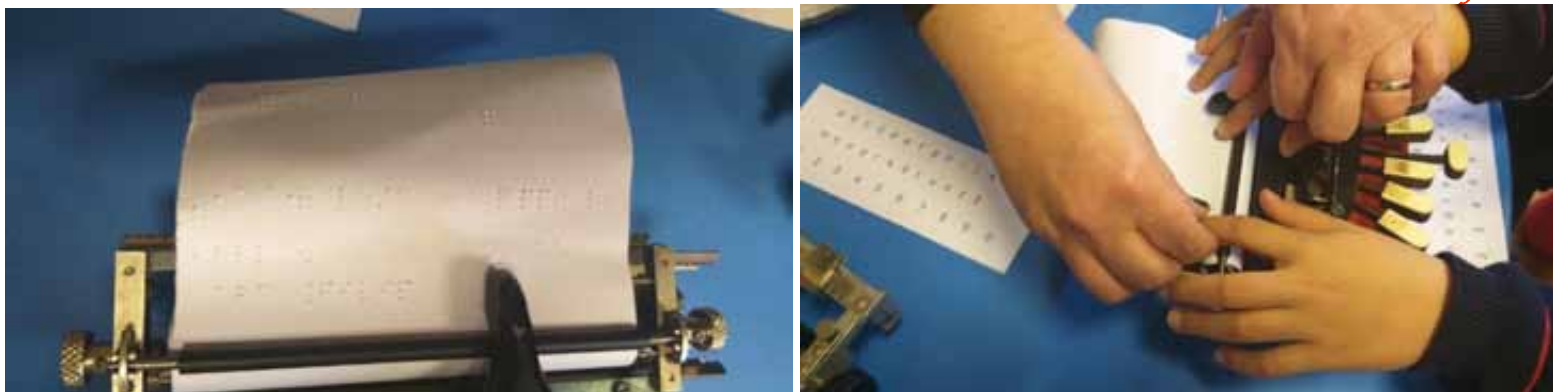
slika 20: Filip in knjiga Harry Potter v brajici.

Slika 21: Brajica.

Slike 22, 23, 24, 25: Filip se uči brajice.

sliki 26, 27 Filip se uči brajice.

sliki 28, 29: Brajica, Filip s prevezo in tipanje tipanke.

sliki 30, 31: Brajica, Filip s prevezo in tipanje tipanke.

sliki 29, 33: Tipanka Žametni zajček.

sliki 30, 35: Filip se preizkuša pri ugotavljanju materialov.

slika 31: Filip posluša napotke za hojo z belo palico.

slika 32: Vrt čutil.

Vidim čif

Sledil je sprehod in ogled vrta čutil. Zvenelo je tako skrivnostno. Tam pa vse polno igral, le-te smo videli šele kasneje, ko nam je gospa Nina snela prevezo. Vse dotlej pa smo morali hoditi z belo palico in zavezo okrog oči, kar je bilo kar težko.

Vrt čutil je odličen primer krajinske arhitekture pri nas za učenje in usposabljanje slepih in slabovidnih v orientaciji in mobilnosti. Z vrtom želijo predstaviti, kako bi morale biti mestne površine urejene za samostojno uporabo slepih in slabovidnih. Udeležencem omogočajo sproščeno raziskovanje okolja s pomočjo vseh čutil. Na enostaven način nam predstavijo slepoto, tipanke, belo palico in igre, s katerimi si slepi krajšajo prosti čas.

Vidim cilj

Slike 38, 39, 40: Hoja z belo palico in preizkus zvočnih tipk.

Slike 41, 42, 43: Zvočne tipke in vonjave zelišč in stenska tipanka.

Sliki 44, 45: Filip na vrtu zelišč.

Slike 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52: Pripomočki za zabavo za slepe in slabovidne.

Sliki 53, 54: **Showdown.**

4.5 Intervju z Alenom Kobilico

V sredo, 13. 11. 2019, nas je raziskovalce in našo mentorico Olgo Debeljak Babnik obiskal človek nešteti darov in talentov, gospod Alen Kobilica, vodja centra VIDIM CILJ.

OŠ Prule, Prule 13, Ljubljana

Intervju z Alenom Kobilico

Datum: 13. 11. 2019 ob 10.30

Alen, vas se ne da opisati v enem stavku. Preko spleta smo prišli do mnogih informacij o vas. Izvedeli smo, da ste eden najuspešnejših slovenskih manekenov, prebrali smo, da ste po izobrazbi profesor športne vzgoje, ste slovenski reprezentat v paratriatlonu. Sedaj vas čaka boj za uvrstitev na paraolimpijske igre v Tokiu 2020. Ste tudi solastnik podjetja, ki izdeluje ekološke rastlinske sladolede Indy &Pippa, s katerimi imate uspehe na tujih tržiščih. Prav tako vodite modno agencijo Alen Kobilica Models. In nenazadnje vodite organizacijo VIDIM CILJ, v katero so vključeni otroci z razvojnimi posebnostmi. V Slovenskih novicah smo prebrali, da so starši tisti, ki otroke velikokrat preveč zavijajo v vato, vi, Alen, pa ste s svojimi uspehi, ki jih doživljate kljub izgubi vida, tisti, ki spreminjate njihovo mnenje in dokazujete, da je vse mogoče.

Med poslušalci so bili prisotni učenci OŠ Prule od 5. – 9. razreda, prulski novinarji in učenki 9. c razreda Tina Virant in Bina Bandelj, ki sta poskušali ob poslušanju narisati portret našega gosta, prav tako nam bosta pomagali pri izdelavi tipanke za slepe in slabovidne ljudi.

Alen Kobilica nam je za uvod predvajal kratek dokumentaren filmček, v katerem nastopa on in deček Tadej. Film predstavlja slepega fantka Tadeja, ki s prijatelji preživlja zimski čas na smučanju na Rogli. Tadej je kljub slepoti glasbeno in športno dejaven, igra klavir in smuča. V dokumentarnem filmu smo videli, kako se z Dragano pogumno spušča po zasneženih pobočjih. V pogovoru z **Alenom Kobilico**, ki je oslepel pred leti, mu Tadej, ki je slep od rojstva, razkrije, kako dojema svet in prijatelje. Kamera dečka spremlja od jutra do večera in prikaže vse nianse življenja slepih, za katere so številne situacije izredno velik izziv. Recimo orientacija v hotelski sobi predstavlja za slepega velik izziv, večina videčih ljudi na to sploh ne pomisli. Tadej se včasih zaradi svoje slepote počuti izključen iz družbe sovrstnikov, ki včasih kar pozabijo nanj.

»Sanjal sem, da sem pojedel zdravilo in sem potem spet videl.« »Vse je možno.« To so sklepne besede Tadeja in Alena v dokumentarnem filmu Adagio, ki odstira za večino nedojemljiv svet. Svet slepote.

Vidim cilj

slika 33: Učenci OŠ nestrpno pričakujejo Alena Kobilico.

slika 34: Alen Kobilica in voditelj intervjuja in raziskovalec Filip Demšar.

Sliki 57, 58: Zapisovalca intervjuja.

- Zdaj, ko stojimo/sedimo tu pred vami, nam je težko govoriti o vidu, ker nas ne vidite. Pa nas zanima, ste izgubo vida kompenzirali z drugimi čutili, s katerimi največ?**

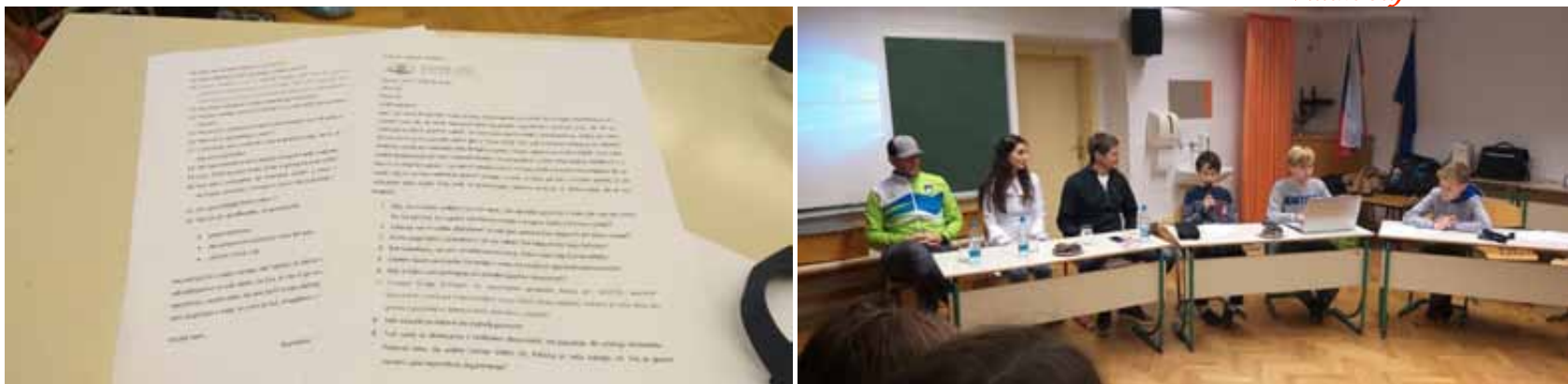
Najprej moram pohvaliti vaše vprašanje. Pred operacijo, ki je bila usodna za moj vid, sem se tudi jaz naslanjal na vid, kot se vsi. Oslepel sem le začasno, saj so mi druga čutila, ki so do takrat spala, nadomestila vid in so zdaj dobila čisto nov pomen.

Sliki 59, 60: Gregor Nahtigal, Dragana Sterdjević, Alen Kobilica in Filip Demšar.

Vidim cilj

Sliki 61, 62: Vprašanja za izvedbo intervjuja in omizje, kjer je potekal intervju.

2. Kako pa nas tri vidite, doživljate? Je naš glas pomemben dejavnik pri opisu osebe?

Predstavljam si vas skozi glas, saj nam ta lahko pove veliko o osebi in o njenih čustvih Vidim vas kot samozavestne in odgovorne.

3. Ali kaj pogrešate iz preteklosti, ko ste videli? Ste kdaj zaradi tega žalostni?

Najbolj pogrešam samostojnost, saj vedno potrebujem spremljevalca. Nikoli ne morem iti v mesto, na letališče ... sam, vedno mora biti kdo zraven. Zaradi tega nisem žalosten, mogoče samo malo jezen.

4. Kot manekenu so vam oblačila pomembna. Kako veste, kaj zjutraj obleči?

Zelo mi pomaga napredna tehnologija, saj mi lahko prijatelji preko videoklica svetujejo, kaj obleči, za ta namen pa obstajajo tudi aplikacije, npr. »be my eyes«, kjer se ti javi neznana oseba in ti preko videoklica pomaga pri izbiri obleke.

Sliki 63, 64: Risanje portreta.

5. S kateri športi zastopate Slovenijo v svetu na različnih športnih tekmovanjih?

Slovenijo že dolgo zastopam v triatlonu.

6. Kdo in kako vam pomagajo pri izvedbi športne dejavnosti?

Moj trening poteka z več partnerji, s katerimi treniram, samo z enim tekmujem v vodi. Povezana sva z elastiko in z njo plavava. Pri ogledu proge mi partner posreduje informacije s koordinatami. Dogovoriva se tudi za znake, brez katerih potek ni mogoč. Uporabljava tandem kolesa, pri katerih sedim zadaj. Oba istočasno vrtiva pedale.

7. Gospod Grega Nahtigal, ko spremljate gospoda Alena pri različnih športnih dejavnostih, imate pomembno vlogo. Nam lahko opišete, kakšno je vaše delo, ko greste z gospodom Alenom teč, kolesarit, smučat?

Moja vloga ni le spremljanje, temveč tudi treniranje in skrb za pravilen potek treninga. Tudi sam sem poskusil vse Alenove športe z zavezanimi očmi in najbolj strašljivo se mi je zdelo smučanje. Pri plavanju Alena dva metra pred koncem dolžine udarim s palico. Moj največji strah so poškodbe. Najhuje mi je, ko Alen pelje kolo in se močno oddahnem, ko stopi s kolesa.

8. Vaši dosežki, na katere ste najbolj ponosni?

Najbolj ponosen sem po treningu ali tekmi, ko vem, da sem dal vse od sebe, ne glede na rezultat. Tekmujem v skupini slepih in slabovidnih.

9. Tudi sami se ukvarjamo z različnimi dejavnosti – od plavanja do učenja violončela ... Prebrali smo, da vodite center Vidim cilj. Kakšna je vaša naloga oz. kaj je glavni namen vaše neprofitne organizacije?

Rad imam, da me okolica obravnava kot vse ostale. Včasih se zgodi, da ljudje pozabijo, da sem slep. Ponosen sem tudi na svoje sladolede, ki so ekološki. Prav tako pa sem ponosen na center Vidim cilj. Skrbim, da center deluje, da sredstva prihajajo in da nas je dovolj, da center deluje. Organizacija je neprofitna, zato gre denar za motivacijske govore v center.

10. Kdo vse se lahko vključi v vaš center?

Začeli smo le s slepimi in slabovidnimi, a so zdaj dobrodošli vsi otroci s težavami.

11. Kdo sodeluje in vam pomaga v vašem centru?

Vsi prostovoljci so toplo dobrodošli, saj teh zelo primanjkuje.

12. Gospa Dragana, vas in delček vašega dela smo že spoznali, ko ste nam dovolili pokukati v zakulisje bazena v Tivoliju. Tam smo spoznali otroke z različnimi težavami. Zanima pa nas, kako se pripravite na delo s slabovidnimi in slepimi otroki?

Najpomembnejši je prvi stik. Pomembno je tudi zaupanje in občutek varnosti, zato prišleca prve tedne najprej navadimo na okolico in na vse dejavnike, ki so pomembni, da se otrok sprosti. Nekateri pripomočki imajo zvočni efekt. Za prostovoljce je zelo pomembno, da imajo vsi licence, a jim ta nič ne pomeni, če ne znajo znanja povezati v trenutek, ko je treba učenca naučiti. Licenca je osnova, pomembna pa je strast.

13. Kaj želite otrokom s svojo dejavnostjo sporočiti, gospod Kobilica??

Sporočilo je, da je vse možno in da se vse da. Slepota ne pomeni, da ne moreš imeti ciljev, vizij. Želim si tudi, da bi bili otroci dostojni člani družbe.

14. Se otroci v obdobju moderne tehnologije lažje ali težje srečujemo s padci?

Težje, ker lahko padelec hitro povzroči odmik od realnosti, to pa lahko vodi v depresijo.

15. Kako se vi spopadate z njimi?

Pri padcih se naučiš veliko več, kot pri zmagah. Soočiti se moraš z realnostjo in jo pozitivno sprejeti.

16. V Slovenskih novicah smo prebrali: »Ne pogrešam tega, da bi videl palmo, ker vem, kakšna je.« Kaj pa pogrešate?

Pogrešam barve in to barvitost življenja. Barva mi je hrana za dušo. Užival sem ob opazovanju sveta.

17. Ali vam sodobna tehnologija omogoča lažje življenje? Kako?

Absolutno sem globalno povezan. Veliko lahko naredim preko telefona. Pomaga mi tudi pri vodenju centra in podjetja. Vse, kar mi vidimo, on sliši (telefon opiše fotografijo).

18. Leto 2020 je pred vrati. Česa si poleg zdravja želite?

Želim si, da bi bil svet lepši, da bi bili ljudje bolj pozitivni in prijazni in da bi bolj cenili in se borili za čistost planeta.

19. Kaj nam svetujete – ali moramo verjeti s svoje sanje, če vanje vlagamo vso svojo energijo, ljubezen, znanje in zanos, kljub padcem?

Padci so del življenja. Pojdite svojo pot in se ne menite za mnenje ostalih, če imate do dejavnosti neko strast. Želim si, da bi bil svet lepši, da bi bili ljudje bolj pozitivni in prijazni do soljudi in do planeta, na katerem bivamo.

20. Ali uporabljate belo palico ?

Ne uporabljam je, saj bi mi bila bolj ovira kot pripomoček. Drugače pa se mi zdi zelo pomembna.

21. Kaj vas je spodbudilo, da

- postanete paratriatlonec,
- da ustanovite podjetje Indy &Pippa,
- vodite center Vidim cilj?

Vidim cilj

Poleg športa, centra »Vidim cilj«, ljubezni do čistega planeta imam tudi ljubezen do sladoleda, saj ga naravnost obožujem. Narejen je na osnovi riževega mleka, vse je popolnoma ekološko, zdravo in nealergeno. Moji najljubši okusi se menjajo skozi sezono, poleti prisegam na malinov, pozimi na čokoladni sladoled. Ne uporabljam brajice, saj si pomagam z moderno tehnologijo. Eden od razlogov je tudi ta, da imam v mislih še vedno svet, ki sem ga pred desetimi leti na nek način zapustil.

Naj zaključimo z vašo mislijo: »NE VIDIM, A GREM S POLNO MOČJO NAPREJ.« Resnično se vam zahvaljujemo za vaš obisk, za čas, ki ste si ga vzeli za nas, za odgovore na naša radovedna vprašanja. Veseli smo, da ste delili svoja občutja, mnenja in trenutke danes z nami in nas s tem popeljali v svet, ki nam je tuj, drugačen, nerazumljiv.

Hvala vam.

Raziskovalci: Filip Demšar, Luka Lindič, Klemen Kavčič

Sliki 65, 66: Alen Kobilica, njegova ekipa in učenci OŠ Prule.

Po končanem intervjuju se je Alen s svojo ekipo sprehodil po OŠ Prule, odgovoril še na nekaj radovednih vprašanj in se skupaj z našo odraščajočo mladino nasmejano nastavlil fotografskemu aparatu.

slika 35: Med intervjujem nastal portret Alena Kobilice.

Slika 36: Alen Kobilica s trenerjem, plavalno animatorko in raziskovalci OŠ Prule.

4.6 VEČERJA V TEMI, 21.1. 2020

Mladi raziskovalci smo se v torek, 21. 1. 2020, podali na nenavadno pustolovščino – večerjo v temi.

Datum: 21. 1. 2020

Center IRIS

Center za izobraževanje, rehabilitacijo, inkluzijo

in svetovanje za slepe in slabovidne

Langusova ulica 8

1000 LJUBLJANA

telefon: +386 (01) 2442-750

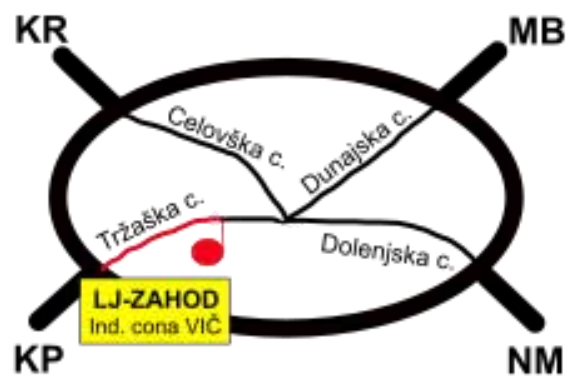
fax: +386 (01) 2442-777

sliki 69, 70: Luka Lindič in Klemen Kavčič – priprave na večerjo v temi.

Pripravite se na avanturo ...

Pripravite se na spomine ...

Pripravite se na jedilnico, ki ni enaka drugim ...

VEČERJA V TEMI

Ne le večerja – edinstvena izkušnja

Mlada raziskovalca in mentorica smo se v torek, 21. 1. 2020, podali na nenavadno pustolovščino. Večerja v temi nas je popeljala na kulinarično potovanje skozi mešana občutja, kjer hrana in pijača postaneta drugačni, kot da smo se srečali prvič z njima, ker ju ne vidimo.

Brez občutka vida so občutki dotika, okusa, sluha in vonja bolj močni. V prostorih Centra IRIS so nas sprejeli slepi natakariji, s katerimi smo se malce pogovorili, in nas odpeljali v zatemnjeno jedilnico, kjer nas je že čakala pripravljena miza, na kateri je bilo vse, kar smo potrebovali za začetek hranjenja. Ko so nas posedli, smo se prilagodili temi in se prepustili tej novi drugačni izkušnji.

V popolni temi sva raziskovalca Klemen Kavčič, 7.b, in Luka Lindič, 6.a, začela spoznavati samega sebe in svoje reakcije na POPOLNO temo. Pred temo smo vsi začutili strahospoštovanje, kar nas je še dodatno motiviralo, da smo se pustolovščini predali in sprostili.

Vidim čij

Ko smo sedeli za mizo, smo bili malo zmedeni, tipali smo po mizi, zanimalo nas je, kaj je na njej. Ves čas smo vid nadomeščali s tipanjem, veliko smo se med seboj dotikali in pozorno poslušali okoli sebe. Zanimivo je, da smo začutili prihod natararja in njegovo prisotnost v bližini, ne da bi ga sploh videli. Spoznali smo, da z vidom zamudimo marsikatero izkušnjo. Šele ob odsotnosti vida smo se zavedali, kako močna so lahko druga čutila in kako pomemben je dotik, ki nam ga navadno ni treba uporabljati, saj predmete in ljudi okoli sebe lahko vidimo in gledamo.

Naše brbončice so okušale solato, goveji zrezek v gobovi omaki z zelenjavo in krompirjevimi ocvrtki in slastno gibanico.

Bila je odlična izkušnja, ki ni za vsakogar! Zabavno, napeto, absoluten izziv, da smo popeljali svoje čute v neznane izkušnje. Izostrili smo vse čute, medtem ko smo enega zelo pogrešali.

Klemen Kavčič in njegovi občutki:

Končno smo se odpravili na večerjo v temi, ki smo je pričakovali že tako dolgo. Pripeljali smo se v center IRIS, kjer so nas prijazno sprejeli in nam povedali, da moramo telefone in ostale tehnične predmete, kar oddajajo svetlobo, pustiti v sobi. V predsobi so se nam nato predstavili še slepi natararji, ki so nas tistega dne pogostili. Osebnost me ni skrbelo, mislim pa, da je nekaj ljudi prestrašil občutek, da se bodo zaupali slepemu, da jih sprehaja po stopnicah in posede za mizo. Verjetno jih je pomiril pametni način hoje, pri kateri se z levo roko držiš desne rame tistega pred sabo. Preden smo vstopili v temno stopnišče, je neka oseba izstopila, rekoč, da ji je bilo preveč grozno in da nam želi srečo. Preplavljeni s tem novim vznurjenjem smo se odpravili za temna vrata in z nogami sem kmalu otipal polžasto stopnišče. Počasi, a brez poškodb, smo prišli do konca, in se odpravili v jedilnico. Natararji so nas posedli, mi pa smo strmeli v temo in se spraševali, kje sedijo naši kolegi, kje sta naš krožnik in pribor in kakšna je miza, za katero sedimo. Kot so nam svetovali že naši gostitelji, sem iskal po mizi od roba proti sredini, da nisem nič prevrnil. Ni bilo dolgo, ko je prišla naša prva jed. Izkazala se je za solato s koruzo in bila je prav okusna. Upam, da sem jo vso pojedel, krožnika namreč nisem videl. Pri naslednji jedi smo se vsi spraševali, kaj bomo dobili, in nekdo je natararico celo vprašal. Najprej sem mislil, da je samo skrivnostna, nato pa je razkrila, da tudi sama ne ve, kaj nam je prinesla. To naj bi vedeli samo kuharji. Te jedi žal nisem cele pojedel, saj se nisem znašel in nisem vedel, kje se ena jed začne in druga konča. Med čakanjem sladice sem v hudi žeji našel vrč. No, vsaj polil nisem, če že pojesti nisem znal. Ko sem tekočino popil, sem ugotovil, da je bila nekakšen sirup, mislim, da malinovec.

Pred prihodom sladice pa nam je eden izmed natarjev izvajal z usti različne zvoke, nato pa so nam prinesli gibanico, ki pa sem jo k sreči našel. Ko smo vse pojedli, je nekdo prižgal majhen snopek svetlobe, tako da smo se lahko sami odpravili po stopnicah navzgor.

Všeč mi je bilo, kako organiziran je ta center. S tem mislim, kako dobre trike so se domislili, da olajšajo življenje slepemu. Jed smo zmerom dobili na večji krožnik, ki je služil kot podlaga in orientacija, na tleh je bila preproga, ki si jo z nogami lahko čutil in si s sledenjem preprogi lahko prišel na cilj, stopnice so bile dolge, da nisi prestopil dveh. Zanimiv pa mi je bil tudi občutek, ko sem čutil, kako se moje oči naprezajo in iščejo za svetlobo, tako da so me že prav malo bolele. Predstavljam si, da se je lažje roditi slep kot postati slep. Če slep postaneš, moraš barvo prav gotovo pogrešati, če pa si se rodil slep, te žre le radovednost, ki je prav gotovo tudi strašna. Težko si predstavljam svet slepega, saj si na primer jedilnice sploh nisem mogel predstavljati, naslikal sem si zgolj mizo in krožnik, ne vem pa, kako bi jo videl, če je nikoli ne bi videl. Mislim, da ta večerja v temi ni imela namena, da se malo pozabavamo in vidimo, kako je, če ne vidiš hrane, ampak da v sebi skriva pomen, ki je, da brez vida že nekaj tako preprostega, kot je večerja, ne zmoreš sam in brez težav. Zato zdaj bolj spoštujem slepe, ker vsaj malo vem, kako je biti slep, da ni lahko, to pa ni razlog za obupavanje, kot nam sporoča tudi Alen Kobilica.

4.7 Obisk knjižnice slepih in slabovidnih v petek, 31. 1. 2020, ob 12.00

Knjižnica slepih in slabovidnih Minke Skaberne

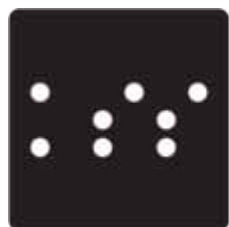
Kotnikova ulica 32

1000 Ljubljana

tel.: 01 47 00 260

faks: 01 47

e-naslov: knjiznica@zveza-slepih.si

Knjižnica
slepih in slabovidnih

Sliki 71, 72: Luka Lindič pred Knjižnico slepih in slabovidnih.

Knjižnica je odprta vsak ponedeljek, torek, četrtek in petek od 8.00 do 14.0 in sredo od 8.00 do 16.00.

Knjižnica slepih in slabovidnih Minke Skaberne deluje pod okriljem Zveze društev slepih in slabovidnih Slovenije in je namenjena slepim in slabovidnim ter osebam, ki ne morejo brati običajnega tiska (npr. disleksija ...).

Ob vpisu je potrebno predložiti dokument (izvid oz. strokovno mnenje/odločbo), s katerim dokazujete vaše težave z vidom ali branjem. Trenutno je v knjižnico včlanjenih več kot 2250 oseb. Izposoja knjig je mogoča v zvoku ter v brajici. V brajico je prilagojenih 1450 knjižnih del, na avdiokasete je bilo posnetih 2548 del, v digitalnem zapisu mp3 pa je na voljo 5644 del slovenskih in tujih avtorjev. S širitvijo knjižnice se tudi število prilagojenih del dnevno povečuje.

Branje je za razvoj možganov, spomina in besednega zaklada izjemno pomembno. Nabor knjig za nas videče je izjemno velik. Kaj pa nabor knjig za slepe slabovidne? Bralna kultura v Sloveniji je v zadnjih letih precej padla in Slovenci v povprečju preberemo le eno knjigo na leto, kar nas uvršča pod evropsko povprečje. Podatki Evropske komisije kažejo, da približno 68 % Evropejcev v enem letu prebere vsaj eno knjigo. V želji ohraniti slovenski jezik in kulturo branja so se v A1 Slovenija posvetili širjenju pisane besede med uporabniki vseh generacij in različnih skupin prebivalstva. Branju je posvečena tudi letošnja novoletna donacija, ki so jo poklonili Zvezi društev slepih in slabovidnih Slovenije (ZDSSS) za obogatitev nabora literarnih del v Knjižnici slepih in slabovidnih Minke Skaberne (KSSMS) v prilagojeni tehniki za slepe in slabovidne.

Sliki 73, 74: Sprejem Luke Pavlina na sprejemnem pultu.

V petek, 7. 2. 2020, sva se z mentorico Olgo Debeljak Babnik odpravila v prostore Knjižnice za slepe in slabovidne Minke Skaberne na Kotnikovo 32.

Tam naju je prijazno osebje sprejelo in tudi razkazalo njihove prostore. Razložili so nama, kaj pomenijo črte in pike, ki so na tleh, za slepe. Odšli smo po hodnikih, ki so izgledali kot velik labirint zvočnih knjig, kaset in knjig, zapisanih v brajici.

Zelo zanimivo je bilo pri zvočnih knjigah, saj so nama pokazali, kako takšne knjige hranijo, in sicer v ovitek, v katerega spravijo zgoščenko. Izvedela sva, kako pošljejo po pošti zgoščenko, na kateri je posneta zvočna knjiga, do bralca. Zanimive so mi bile tudi kasete, v eni veliki kaseti se namreč lahko nahaja tudi do 8 avdiokaset ene knjige, ta način pa največkrat uporabljajo starejši.

Knjige, zapisane v brajici, so pravi zalogaj za tiste, ki vidimo, in smo lahko veseli, da vidimo. Včasih so morali poškodovane knjige, zapisane v brajici, ponovno natisniti v celoti, sedaj pa lahko zamenjajo samo tisti list iz knjige, ki se je poškodoval, in natisnejo novega.

Odšli smo si ogledat tudi studio, v katerem nastajajo posnetki za zvočno knjigo. Lahko sem se usedel na stol in preizkusil slušalke, kar mi je bilo zelo všeč. Studio je bil zvočno izoliran s peno, to pa zato, da je zvok, ki ga posnamejo, čim boljši.

Ogledala sva si tudi računalnik za slepe, poleg seveda programa za računalnik, telefon in tablice, ki slepemu govori, kaj je na zaslonu, sva spoznala tudi posebno napravo. Na to napravo se položi tipkovnica, ki prvo vrstico, ki je zapisana na računalniškem zaslonu, pretvori v zapis v brajici.

Sama knjižnica mi je bila všeč, ker je prilagojena za slepega in slabovidnega človeka, da lažje dostopa do knjige, ki si jo želi prebrati.

Slike 75, 76, 77,78: Kasete, brajica, pripomoček za izdelavo brajice in zvočni posnetki.

Intervju z gospo knjižničarko Katarino Černe

Kdo se lahko včlani v knjižnico za slepe in slabovidne?

V Knjižnico slepih in slabovidnih Minke Skaberne (KSSMS) se lahko včlanijo slepi in slabovidni ter osebe z motnjami branja (npr. dislektiki, tetraplegiki, ljudje s poškodbami možganov ..., vsi, ki ne morejo v rokah držati tiskane knjige). Predložiti je potrebno zdravniško dokumentacijo ali odločbo (strokovno mnenje), iz katere je razvidno, da ima oseba težave z vidom oz. branjem.

Zakaj vaša knjižnica nosi ime po Minki Skaberne?

Leta 1918 so profesorico na ljubljanskem učiteljišču, gospo Minko Skaberne (že prej je delala s slepimi in se na tem področju tudi izobraževala), prosili, naj organizira prepisovanje knjig slovenskih avtorjev v brajico. Takrat na ozemlju Slovenije za slepe ni bilo poskrbljeno. Ob koncu prve svetovne vojne so se pojavile še večje potrebe po gradivu, ker je bilo veliko ranjenih oslepelih vojakov. Minka je s prostovoljkami pričela prepisovati knjige. To je počela do svoje smrti. <http://www.kss-ess.si/knjiznica/biografija-minke-skaberne/>

Koliko tiskanih knjig je v knjižnici?

V naši knjižnico so našim članom na razpolago zvočne knjige in knjige v brajici. Trenutno jim je na razpolago 1491 naslovov v brajici in 5709 naslovov zvočnih v mp3 formatu. Učencem, dijakom in študentom prilagajamo (glede na njihove potrebe) tudi učbenike.

Kako poteka izposoja knjig?

Izposoja v naši knjižnici poteka na tri načine.

- Uporabnik (največkrat v spremstvu nekoga) lahko pride v knjižnico osebno (Kotnikova 32).
- Največji del izposoje poteka preko Pošte Slovenije. Poština je zaradi mednarodnega zakona brezplačna. Po pošti se izposoja, ker pošiljamo knjige po vsej Sloveniji.

- Uporabnikom je na voljo tudi EIS – elektronski informacijski sistem. Do knjig lahko dostopajo preko računalnika.

Koliko časa ima lahko član knjige izposojene?

Uporabniku je knjiga na voljo en mesec. Šolarjem in dijakom so učbeniki na voljo celo šolsko leto, leposlovje imajo lahko izposojeno, dokler ne opravijo dolžnosti, npr. za domače branje ali bralno značko. Nimamo opominov, članarine.

Kako nastane knjiga v brajici in kako zvočna knjiga in kdo jo posname?

O nastanku knjige v brajici priporočam ogled super filmčka na elektronskem naslovu https://www.youtube.com/watch?v=fgFeuX7se2A&feature=emb_logo. Pri tej pisavi za slepe in slabovidne so črke sestavljene iz kombinacije 6 pik, ki so dvignjene, da jih lažje otipamo. Človek brajico bere z blazinicami prstov. Brajica poudarja značilnosti slovenskega jezika in postavljanja ločil. V Braillovo pisavo se vsako leto prepíše približno 40 različnih knjig, in sicer s pomočjo posebnega računalniškega programa. Knjige sestavljajo s posebnim tiskarskim strojem in papirjem, ki je do dvakrat debelejši od navadnega. Ko knjigo natisnejo, jo še spnejo in vstavijo v mapo. Ko knjiga pride v knjižnico, jo najprej registrirajo in strokovno pregledajo. Knjiga Harry Potter: Svetinje smrti je v brajici dolga kar 10 debelih zvezkov.

Kako nastane zvočna knjiga?

Še en super filmček na https://www.youtube.com/watch?time_continue=4&v=vIEZd-jh8vg&feature=emb_logo.

Zvočna knjiga se posname v studiu, kjer najprej izberejo primernebralca, ki doživeto in razločno prebere izbrano delo.

Tonski tehniki posnetek poslušajo, obdelajo in zapišejo v mp3 formate, od leta 2014 pa tudi v formatu daisy. Vse posnetke vnesejo v bazo podatkov, kjer je zabeleženo, kaj vse zgoščanka vsebuje, potem pa delo nadaljuje robot.

Na leto se v zvočno knjigo pretvori približno 200 knjig, vsaka pa je na voljo v dveh izvodih. Posneto zgoščenko pospravijo v ovitek, na katerem je poleg zapisa v latinici še zapis v brajici, ki vsebuje avtorja in naslov knjižnega dela. Tako pripravljena zgoščanka je na voljo za izposajo v knjižnici za slepe in slabovidne.

Vidim čif

Uporabniki takšne zvočne knjige lahko poslušajo na standardnih ali posebnih predvajalnikih. (Vir: Youtube Knjižnica slepih in slabovidnih).

V Centru IRIS smo spoznali tipanko Žametni zajček. Imate tudi vi take tipanke za izposojajo? Komu so tipanke namenjene?

V naši knjižnici nimamo tipank oz. imamo samo nekaj primerkov. Tipanke so namenjene predvsem otrokom. Pri nas najdete predvsem gradivo, namenjeno odraslim ter otrokom od druge triade dalje.

Kdaj je dan bele palice?

Mednarodni dan bele palice obeležujemo 15. oktobra.

Vidim čif

slike 79, 80, 81, 82: Tipanke in Luka v snemalnem studiu.

Slika 37: Luka Lindič – raziskovalec v snemalnem studiu.

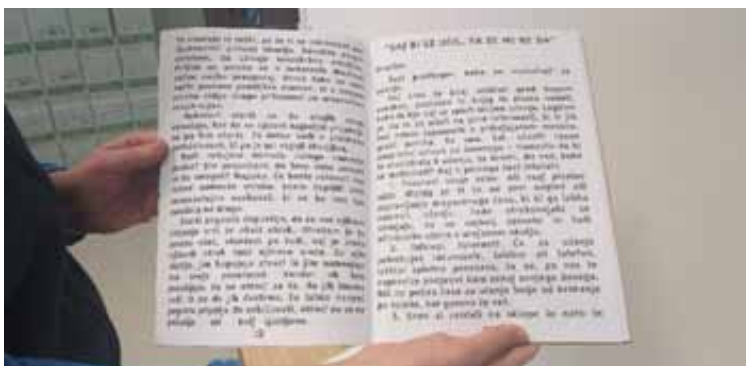

Vidim cilj

sliki 38, 85: Na to napravo se položi tipkovnica, ki prvo vrstico, zapisano na računalniškem zaslону, pretvori v zapis v brajci.

sliki 86, 87: Revija za slabovidne in brajeva abeceda.

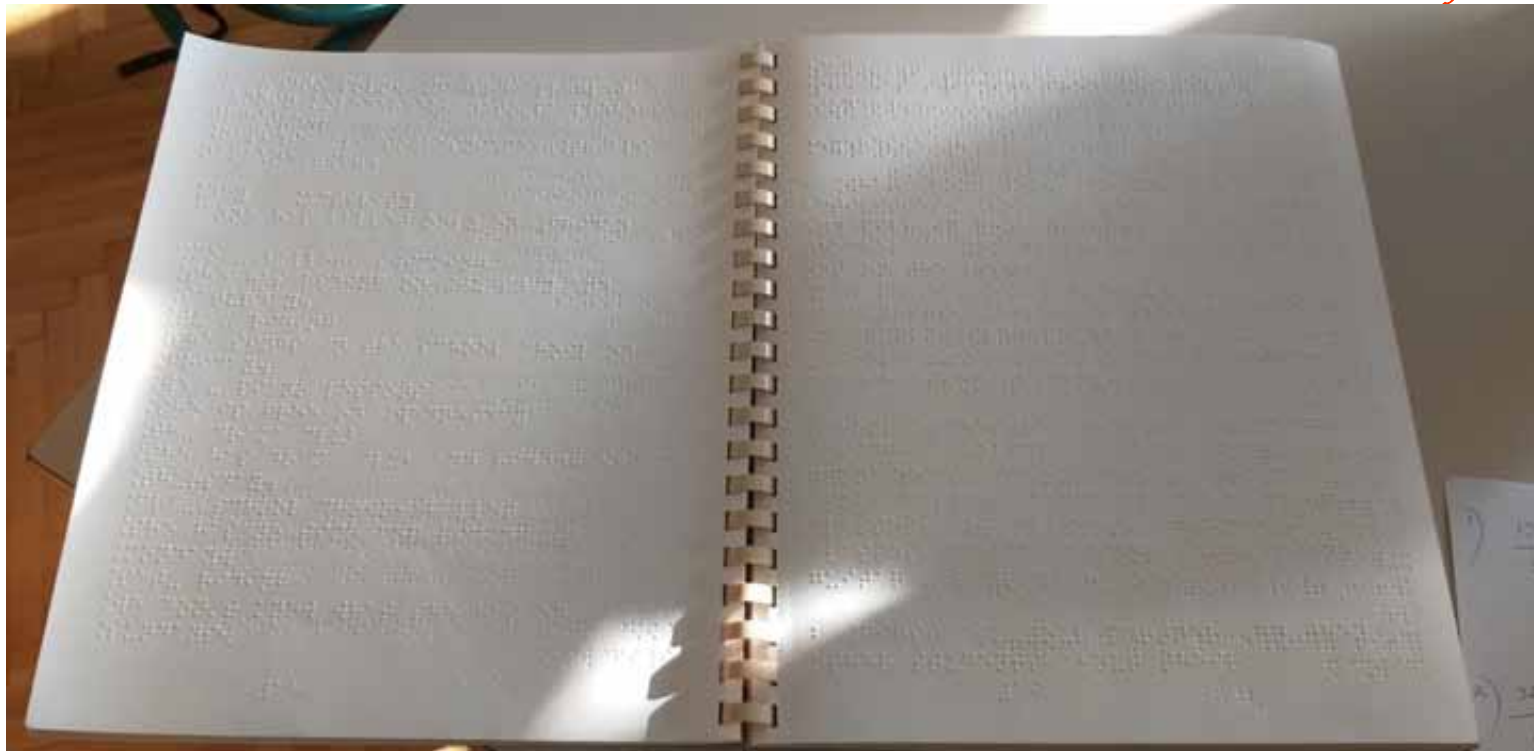
Sliki 88, 89: Brošure o slepih in slabovidnih ter skupni prostor, namenjen srečanjem in predavanjem.

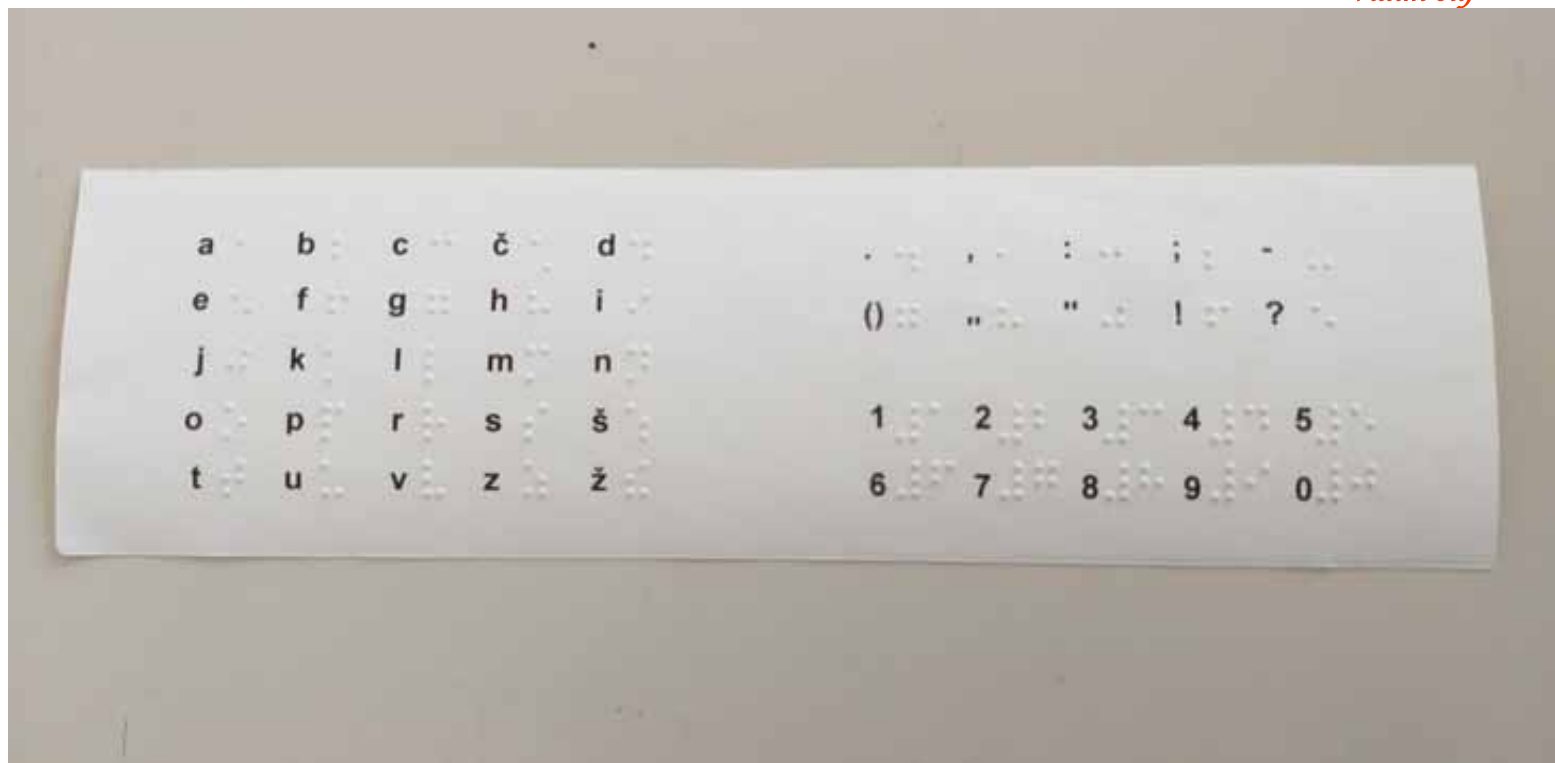
Vidim cilj

slike 90, 91, 92: Luka z brošurami in tipanko ter izumitelj pisave za slepe Louis Braille.

slika 39: Besedilo v brajci.

Slika 40: Brajova abeceda.

Sliki 95, 96: Tolstojeva Ano Karenina v brajci, ki obsega 32 zvezkov, vsak ima več kot 100 strani, na polici zavzema dva metra prostora.

4.8 Izdelava tipanke

Knjige so pomembne za vse nas otroke, saj si z njihovo pomočjo bogatimo besedni zaklad. Slikanice otrokom približajo realne in izmišljene podobe, preko njih pa se začnejo tudi opismenjevati. Tu pa se pojavi težava, ker slikanice vsebujejo več slik kot besedila, zato jih slepi in slabovidni otroci ne morejo uporabljati. Takšne slikanice jim je potrebno prilagoditi. Slikanica za slepe in slabovidne je opremljena z brajevo pisavo, slike pa so narejene tako, da jih otroci prepoznajo s pomočjo tipa. Podobe so reliefne in taktilne, slepim pa omogočijo boljšo motoriko, predstavo, orientacijo. S tipanjem krepijo tudi prstne blazinice.

Za videče otroke obstaja zelo veliko različnih slikanic, tipnih slikanic pa je zelo malo. Glavni razlog za to je zahtevna izdelava in zasnova, kjer je potrebno razmišljati o barvah, materialih in o tem, da ilustracije ostanejo čim bolj podobne originalu. Slikanice za videče izhajajo tudi v tisoč izvodih, tipna slikanica pa izide le v enem ali dveh izvodih.

Slikanica je vrsta knjige, ki jo sestavljata besedilo in ilustracija, ki s sliko dopolnjuje zapisano zgodbo. Zaradi svojih ilustracij otroke pritegne k branju, s tem pa spodbuja njihovo domišljijo.

Slepi in slabovidni otroci običajnih slikanic ne morejo uporabljati, svoj pravljичni svet odkrivajo v tipnih slikanicah ali tipankah. Tipna slikanica ima enake lastnosti kot običajna slikanica, ima pa eno veliko razliko – njen glavni poudarek je na tipanju. Besedilo je običajno zapisano z večjo pisavo in brajico, običajno ilustracijo pa nadomesti tipna slika. Prve tipne slikanice, s katerimi se seznanijo slepi in slabovidni otroci, so enostavne, ker se v prepoznavanju s tipom šele urijo. Najbolj pomembno pri takih slikanicah je, da morajo biti zelo natančno izdelane, saj že najmanjša napaka slepega ali slabovidnega otroka lahko zmede. Pred izdelavo tipnega prikaza je treba presoditi, kateri od materialov je primeren za prikaz določene slike in katere stvari so takšne, da je dovolj, če jih samo opišemo in si jih bo slepi oziroma slabovidni otrok lahko predstavljal. Za tipni prikaz izberemo tiste stvari, ki so nedosegljive (sonce, visoke zgradbe, divje živali itd.), stvari, ki so zelo majhne ali pa tako velike, da se jih ni mogoče dotakniti (oceani, celice, bakterije, različne žuželke), nekatere naravne pojave (mavrico), stvari, ki so tako občutljive, da se ob dotiku spremenijo (snežinke) ali pa so ob dotiku nevarne za naše zdravje (ogenj, strupene snovi).

Izdelava tipnega prikaza vzame veliko časa, ta pa ni vedno potreben za razumevanje zgodbe. Ker pa je veččutno učenje za slepe pomembno, so tipni prikazi vedno dobrodošli. Tipanke se med seboj razlikujejo glede na to, ali so namenjene mlajšim ali starejšim

otrokom, glede na stopnjo okvare vida ter glede na sposobnost zaznavanja tipne informacije. Da slepi in slabovidni otroci tipno slikanico lahko uporabljajo, se mora ta popolnoma odpreti, zato da imajo prosti obe roki. Najprimernejša velikost je velikost dveh razprtih dlani, a ne sme biti večja od velikosti formata A4. Kar se tiče samega prikaza, pa so mnenja deljena, eni zagovarjajo manjše prikaze, drugi pa večje. Slike morajo biti v obeh primerih čim bolj poenostavljene, vseeno pa morajo ohraniti svoje bistvo.

Mlajšim veliko bolj ustreza način, pri katerem je predmet najprej prikazan v celoti, potem pa so posebej prikazani še nekateri posamezni deli, starejši in izkušenejši bralci pa nimajo težav, če je prikaz obraten. Najprimernejši materiali za izdelavo tipanke so: volna, blago, filc, penasta guma, stiropor, les, usnje, brusni papir, lepenka itd. Material izberemo glede na to, kakšen naj bi bil predmet na otip. Za predmete, ki dajejo občutek toplote, izbiramo med stiroporom, filcem, blagom, torej med takšnimi materiali, ki imajo večjo strukturo in so bolj hrapavi. Če želimo prikazati občutek hladu, pa izbiramo med gladkimi materiali: kovinska folija, steklo, kamen, trša lepenka ...

Slepi bralec glede na različnost strukture prepozna dele slike, prevelika količina različnih struktur na eni tipni sliki lahko bralca zmede. Del tipne slike so tudi pike in črte. Pike so lahko različno velike, pri tem pa moramo upoštevati, da je dovolj velika, da jo lahko zaznamo s prstom. Manjše pike so običajno polne, večje pa so v sredini prazne, da jih slepi lažje prepoznajo. Pri črti moramo paziti na njeno dolžino, saj ne sme biti krajša od 0,5 cm, da je slepi ne zamenja za piko. Lahko uporabljamo različne črte (tanke, debele ali črtkane), pri čemer pa mora biti razmik med črticami vsaj 0,4 cm. Črte se uporabljajo zato, da slepi lahko ločijo različne oblike, ki so prikazane na sliki, lahko med seboj povežejo del slike in zapis v brajici. Lahko se uporabljajo tudi puščice, te pa morajo imeti široko osnovo, iz nje pa mora biti črta pod kotom 90°. Vsak tipni prikaz mora vsebovati naslov v dveh zapisih, poleg brajice še zapis v latinici. Najpomembnejše je, da je takšen prikaz varen, kar pomeni, da mora biti njegova izdelava kakovostna, saj je namenjena tipanju in

raziskovanju. Posebno moramo biti pozorni pri tipankah za najmlajše, da so vsi uporabljeni materiali varni, da niso ostri, strupeni ter da ob dotiku iz njih ne odpadajo delčki.

Za izdelavo dobre taktilne knjige je potrebno zelo veliko znanja. Ilustracije, ki so v običajnih slikanicah, niso primerne za taktilno sliko, zato ker za slepega vsebujejo preveč različnih elementov. Takšne knjige so namenjene slepim in slabovidnim otrokom, zato morajo imeti povečan tisk v latinici in zapis v brajici.

Prava izbira barv omogoča slabovidnim lažjo prepoznavo slike, slepim pa izbira določene teksture predstavlja barvo. Taktilnih knjig je zelo malo, v knjigarnah pa jih ni mogoče kupiti, ne najdemo pa jih niti v splošnih knjižnicah. Slepim in slabovidnim si jih lahko izposodijo le v knjižnici Centra Iris in v Knjižnici slepih in slabovidnih Minke Skaberne. Knjige, ki se nahajajo v teh dveh knjižnicah, ne prihajajo iz tiskarn kot običajne slikanice, pač pa so izdelane ročno. Izdelali so jih nekateri posamezniki in študentje s pomočjo mentorjev v svojih zaključnih nalogah.

Časopisi za slepe in slabovidne niso preslikava običajnih časopisov, zapisani v drugačni pisavi, saj tako povečan tisk, še bolj pa Braillova pisava, zahtevata ogromno prostora. Ni čudno, saj lahko, če pišemo v Braillovi pisavi, v eno vrstico spravimo 40 znakov (kar pomeni pet do šest besed), na stran pa 30 vrstic. Tudi branje v Braillovi pisavi je zelo zahtevno. Težava je, ker bralec zelo hitro izgubi vrsto in je za branje potrebna izjemna koncentracija. Zelo izurjen slepi bralec lahko bere s hitrostjo dve tretjini videčega človeka.

IZDELAVA TIPANKE – Kdo bo izpulil repo?

Preden sem se lotil izdelave tipanke, sem poiskal primerno zgodbo. Najprimernejša se mi je zdela ruska ljudska pravljica Kdo bo izpulil repo.

Najprej sem izbral primeren karton. Za platnice debelejšega črne barve, za posamezne strani pa tanjšega svetlo rumene barve. Tipanko sem začel izdelovati v ležečem A4 formatu.

Ker v zgodbi nastopa veliko različnih likov, jih je bilo potrebno najprej narisati. Vsak posamezen lik se v zgodbi večkrat pojavi, zato sem moral paziti, da je ves čas čim bolj enako izdelan. To sem storil tako, da sem iz papirja izrezal šablono, na primer kužka, ki sem ga obrisal in izrezal iz kartona.

Ko so bili vsi deli likov narisani in izrezani iz kartona, sem jih nalepil na različne vrste tekstila. Oblačila babice, dedka in vnučke na blago, kužka, mucka in miško pa na umetno krzno.

Za kožo ljudi sem izbral formiran papir, ker je mehek in topel na otip. Ko sem izdelal obraze, sem jim dodal še lase.

Ko so bili vsi liki končani, sem se lotil pokrajine. Za zemljo sem uporabil karton, ki je nekoliko hrapav, za izdelavo repe pa karton in filc.

Na koncu posameznega lista tipanke sem dodal še sonček, ki sem ga narisal in pobarval z barvicami, potem pa sem ga še obdelal z embossing tehniko.

Enako tehniko sem uporabil tudi za izdelavo naslovnice. Najprej sem z barvicami narisal preprost motiv repe v zemlji. S posebnim lepilom sem prevlekel prej narisani motiv, čezenj posul poseben prah embossing in ga s pomočjo toplotnega fena stopil. Nastal je poseben efekt, pri katerem slepi s pomočjo dotika začuti narisani motiv. Na naslovnico sem nalepil še izbočene črke za naslov.

Na koncu sem nalepil na tipanko še povečan tisk z brajico in knjigo dal v vezavo.

Najbolj mi je bilo všeč, ko sem delal z embossing tehniko in toplotnim fenom, saj smo s tem naredili izbočen efekt in je zelo zabavno ter zanimivo.

Vidim cif

Slike 97, 98, 99: Embossing tehnika s toplotnim fenom.

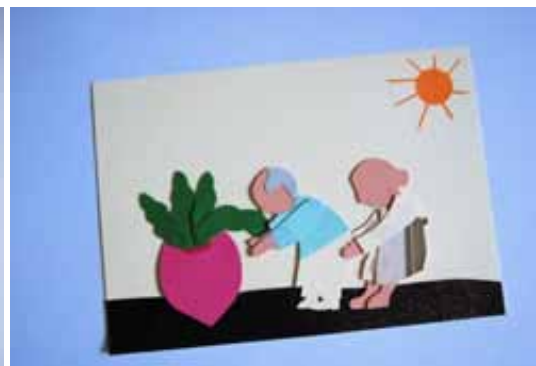
Slike 100, 101, 102: Risanje in izrezovanje nastopajočih likov.

Vidim cilj

Slike 103, 104, 105: Oblečeni liki.

Slike 106, 107, 108: Platnica in nastajajoča tipanka.

5 RAZPRAVA IN ZAKLJUČEK

Ob prebiranju različne literature, predvsem spletnih strani, izvedbi anketnega vprašalnika, plavalne delavnice v Tivoliju, obisku vrta čutil v Centru IRIS, hoji z belo palico, pisanjem na brajlov strojček, večerji v temi, obisku knjižnice za slepe in slabovidne, izdelavi TIPANKE in intervjuji z Alenom Kobilico, Gregom Nahtigalom in Dragano Sterdjevič smo veliko izvedeli, saj smo spoznali, kaj je cilj centra VIDIM CILJ in kakšno delo opravljajo glavni akterji te organizacije. Humano. Za temo raziskovalne naloge smo se odločili, ker želimo pojasniti, kako ljudje (otroci) kljub hendikepu (slepoti ali slabovidnosti), ki ga imajo, premagujejo ovire na poti do cilja z močno voljo, pozitivnim pogledom na cilj, z vztrajnostjo, borbenostjo, motiviranostjo, kljub mnogim padcem vztrajajo na svoji poti. Na svoji poti do cilja. Do cilja v smislu kvalitetnega življenja in sprejetosti s strani družbe.

Anketni vprašalnik oz. analiza odgovorov na postavljena vprašanja nam je potrdila hipoteze, ki smo si jih zastavili na začetku naše raziskovalne naloge.

Na podlagi anketnega vprašalnika smo potrdili hipoteze oz. trditve:

1. Učenci vedo, da je Alen Kobilica človek mnogih znanj, interesov in sposobnosti, da je profesor športne vzgoje, maneken, človek, ki vodi center Vidim cilj. **Hipoteza je potrjena.**
2. Učenci vedo, da je Alen Kobilica leta 2012 oslepel zaradi tumorja na možganih. **Hipoteza je potrjena.**
3. Učenci vedo, da je Alen Kobilica športnik, paraolimpijec, kar pomeni, da tekmuje v disciplinah s športniki s posebnimi potrebami, z duševnimi, mentalnimi ali s čutnimi motnjami. **Hipoteza je potrjena.**
4. So seznanjeni, da naš slovenski paratriatlonec Alen Kobilica tekmuje v kolesarjenju, teku, plavanju. **Hipoteza je potrjena.**
5. Vedo, da Alen Kobilica vodi center za slepe in slabovidne otroke VIDIM CILJ. Vedo, da lahko starši svoje otroke vključijo v razne športne dejavnosti : plavanje, smučanje, kolesarstvo. **Hipoteza je potrjena.**

Vidim cilj

6. Pravilno razmišljajo, da je namen centra Vidim cilj spodbujanje slepih in slabovidnih otrok k telesni dejavnosti in krepitvi samozavesti, izboljšanju svoje samopodobe, učenju vztrajnosti. **Hipoteza ni potrjena. Učenci so razmišljali bolj v smeri praktičnosti, in sicer da so za otroke, ki so slepi in slabovidni, bolj pomembne praktične vrline, kot na primer zavezovanje vezalk. Veseli smo, da učenci znajo razmišljati, pa čeprav ne v smeri, ki smo se jo mi zamislili. Slepi in slabovidni potrebujejo zaupanje vase, s tem si izboljšujejo samopodobo, so bolj samozavestni in s tem bolj pripravljeni na izzive, ki jih na vsakem koraku nudi življenje.**
7. Učenci imajo informacijo, da je Braillova pisava ali brajica pisava za slepe, ki omogoča branje in pisanje. **Hipoteza ni potrjena. Videči učenci poznajo pojem brajica in ga povezujejo z branjem, kar so dokazali z odgovori na postavljena vprašanja. Torej so na stopnji prepoznavanja, ne vedo pa točno, da le-ta omogoča tako branje kot pisanje. Prepričani smo, da smo jih med našo raziskovalno nalogo ozavestili.**
8. Ali so že slišali, da Center IRIS izobražuje slepe in slabovidne učence, kjer vodijo delavnico VEČERJA V TEMI? Se znajo vživeti v »temno situacijo« in za trenutek postanejo SLEPI?
Pravilno domnevajo, da so natakariji slepi, ker slepi ne vidijo.
Pravilno razmišljajo, da je meni (večerja) zapisan v brajici, ker slepi ne znajo brati latinice.
Razumejo, da je v jedilnici popolna tema, ker slepi ne vidijo.
Na WC grem s pomočjo telefona, kjer imam aplikacijo z lučko. Ne bo šlo, ker smo slepi.
Predvidevajo, da na večerjo lahko pridemo slavnostno oblečeni, ni pa potrebno, ker ne vidimo.
Hipoteza je potrjena.
9. Učenci vedo, da so prilagoditve (brajica, stenska tipanka, tipna slikanica, čutila, zvočne tipke) tiste, ki slepemu in slabovidnemu človeku pomagajo pri boljši vključitvi v prostor. **Hipoteza je potrjena.**

Naloge ne moremo končati brez zaključka in naših želja. Zavedamo se, da smo si ljudje med seboj različni in na nek način tudi enaki. Prepričani smo, da lahko z vibracijami, zvokom, govornimi povratnimi informacijami in z reliefno taktilno mrežo, ki je edinstvena za naprave Feelif, uporabnik (slep ali slaboviden) z dotikom na zaslonu prepozna oblike in barve. Poslanstvo Feelif je pomoč slepim in slabovidnim, da digitalno spregledajo in se na tak način vključijo v družbo. Feelif naprava je lahko pametni telefon ali tablica, ki uporablja inovativno tehnologijo, s katero lahko slepi in slabovidni čutijo oblike, slike ali fotografije na standardnem zaslonu na dotik in ki jim omogoča boljši dostop do digitalnih vsebin. Slepa in slabovidna oseba s pomočjo vibracij, zvoka in glasu s prstom drsi po reliefni mreži ter tako sledi določeni obliki na zaslonu. Vibracije sporočajo, kje je vsebina, zvok kaže smer gibanja, glas pove pomembne podatke, reliefna mreža pa zagotavlja odlično orientacijo na sicer ravnem zaslonu. Ime Feelif je okrajšava za Feeling life (občuti življenje), v logotipu pa je deklica po imenu Feelif. Feelif je več kot le aplikacija, je prijatelj slepemu oz. slabovidnemu. Mi, raziskovalci, se zavzemamo za življenje, v katerem bodo slepi popolnoma samostojni in enakopravno vključeni v družbo, v kateri živimo.

Iz medijev smo izvedeli, da so na Očesni kliniki UKC Ljubljana začeli izvajati program rehabilitacije slepih in slabovidnih. Z njimi bodo ljudi, ki so izgubili vid, usposabljali za čim bolj neodvisno življenje. Slepi in slabovidni imajo tudi Zvezo društev slepih in slabovidnih Slovenije (ZDSSS), ki je invalidska organizacija. Ustanovljena je bila za zadovoljevanje potreb slepih in slabovidnih ljudi v smislu njihove komunikacije in povezanosti z družbo in s svetom.

Prav tako kot mi, raziskovalci, naši starši, prijatelji in znanci imajo tudi slepi in slabovidni vsakodnevne opravke. Morajo iti na banko, pošto, v lekarno po zdravila, k zdravniku na pregled, na trg in v trgovino po hrano, oblačila in druge potrebščine. Seveda pa moramo za boljše počutje, zdravje in vzdrževanje telesne kondicije nameniti posebno pozornost športu oz. gibanju nasploh. Pri vsem tem so spremljevalci nepogrešljiva pomoč slepim in slabovidnim. Zagotavlja jih Zveza društev slepih in slabovidnih Slovenije. Program omogoča slepim in slabovidnim, da se s pomočjo spremljevalcev enakopravno vključujejo v socialno okolje, s čimer preprečujemo socialno izključenost teh ljudi ter zagotavljamo večjo neodvisnost in samostojnost.

V Centru IRIS smo videli, kako so slepi in slabovidni otroci s stensko tipanko pridobili pripomoček za zgodnje opismenjevanje v brajici, urjenju sluha, tipa in vida. S tem slepi in slabovidni dobijo vpogled, kakšna je podoba sveta in narave, kar je idealen didaktični pripomoček, ki jim omogoča boljšo pripravljenost na vstop v svet.

»Stenska tipanka spodbuja senzibilizacijo polnočutnih otrok ter zavedanje, da so med nami različni otroci. Nosi tudi globlje sporočilo, in sicer da zaklad niso materialne stvari, pač pa pristno prijateljstvo,« je zapisala doc. dr. Aksinja Kermauner, tiflopedagoginja in pisateljica.

Doc. dr. Mitja Reichenberg, komponist in glasbeni producent, pravi: *»Dojemanje med vidnim in nevidnim svetom je v razmerju 1 : 4 v prid nevidnega sveta, kar poudarja poseben pomen zvočnega dela projekta. Zvok deluje večpomensko – je vodič preko zgodbe, analizira in realizira zvočne prostore, komentira like in dogodke in deluje kot soigralec v celotni dogodivščini.«* Nekdanji predsednik Zveze slepih in slabovidnih, Tomaž Wraber, je kot mlad deček zelo rad bral. Potem je skoraj popolnoma oslepel, kar je bil zanj velik šok. Naslednjih nekaj let je poslušal zvočne knjige. Na začetku mu je bilo težko prebiti zid med seboj kot poslušalcem in neznanim govorečim pripovedovalcem na drugi strani. Zdaj pa je predvajalnik zvočnih knjig njegov zvesti spremljevalec in je vedno v njegovem žepu. Pravi: *»Branje je svoboda.«*

Slepi in slabovidni so DEL naše DRUŽBE, v katero se vključujejo z različnimi pripomočki in pozitivnim pogledom na svet. Prav mediji pa so tisti, ki bi lahko storili več za prepoznavanje prave podobe slepote. Prepoznavanje bi zmanjšalo strah nas videčih pred tistimi, ki ne vidijo ali ne vidimo dovolj, je prepričan gospod Wraber.

V procesu nastajanja raziskovalne naloge smo spoznali, da se slepi vključujejo v družbo preko prijaznih posameznikov, Zveze slepih in slabovidnih, Centra IRIS, centra Vidim cilj, Knjižnice slepih in slabovidnih Minke Skaberne- branje knjig brajice, poslušanje zvočnih knjig, uporabe računalnika, preko obiskov različnih gledaliških predstav in razstav, tipank, grafičnih talnih usmeritev na pločnikih,

Vidim čif

preko Feelifa, kjer slepi lahko digitalno spregledajo, in mnogih drugih pripomočkov. Nekateri pripomočki informacije sporočajo govorno, na primer ure, testerji za barve, druge otipajo ali jim informacije sporočajo z vonjem (na primer flomastri, rumen diši po limonah, oranžen po pomarančah, zelen po mentolu ...). Nepogrešljiv pripomoček je bela palica, pa braillova vrsta, ki nadomešča zaslon pri računalniku.

Obstaja več računalniških programov, ki preoblikujejo pisne podatke v govorne ali v Braillovo pisavo. Če slepi na primer prejme dopis, ga poskenira, s čimer mu omogoči računalniško obdelavo in natisne na braillov tiskalnik.

Izgubo vida slepi nadomestijo s tipom, sluhom in z vonjem.

Naj zaključimo z mislijo gospoda Tomaža Wrabra, ki pravi : »Slepi morajo spoznati, da so lahko tudi oni kljub izgubi vida aktivni člani družbe. S tem bo tudi družba laže izgubila predsodke, ki jih v ljudeh zbuja groza pred izgubo vida.«

6 ZAHVALA

Pri pisanju in ustvarjanju raziskovalne naloge *Vidim cilj* je sodelovalo veliko ljudi. Poleg nas, treh raziskovalcev, ki smo od septembra do marca sledili različnim spletnim stranem in literaturi, jih prebirali in si izpisovali podatke ter izvedli vsa eksperimentalna dela (anketo, intervjuje, obiske različnih ustanov in delavnic, ki so bili osnova za našo nalogo), gre zahvala tudi naši mentorici, Olgi Debeljak Babnik. Hvala vam za vso podporo, pomoč in motivacijo.

Zahvala gre gospodu knjižničarju, Gregorju Škrlju, ki nam je pomagal in svetoval pri izbiri spletnih naslovov ter nam uredil literaturo. Iskreno se zahvaljujemo Alenu Kobilici, ki nas je s svojo ekipo obiskal na OŠ Prule, si vzel čas in nam prijazno odgovarjal na naša radovedna vprašanja. Prav tako gre zahvala izredno empatični plavalni učiteljici ter izjemni osebi, ki nas je sprejela na svojo plavalno delavnico in nam dovolila vpogled v njeno delo ter nas povabila v vodo in s tem v kontakt z učenci, ki so slepi oz. slabovidni. Prav lepa hvala Nini Schmidt za njeno razlago brajice, prikaz stenske tipanke in prijazen ogled vrta čutil. Tudi gospa Damjana Dušak je zaslužna za naše delo, saj nas je uvedla v nočno delavnico Večerja v temi. Po obisku knjižnice slepih in slabovidnih smo dobili še širšo sliko, kako nastaneta zvočna knjiga in brajica, kdo se lahko vpiše v knjižnico, koliko knjig vsebuje knjižnica in še in še; hvala gospe Katarini Černe. Hvala tudi ostalemu osebju v Knjižnici za slepe in slabovidne, še posebna zahvala gre Luki Pavlinu za njegov prijazen sprejem v knjižnico in njegov voden ogled knjižnice, čitalnice in snemalne sobe. Hvala za razlago postopka izposoje knjige ter prikaza zvočnih materialov, brajice in tipanke. Pri raziskovalni nalogi so sodelovali tudi naši sošolci in učenci OŠ Prule ter njihove mentorice – učiteljice, ki so nam prijazno pisno odgovorili na anonimno anketo. Hvala. Hvala tudi gospe Jelki Lindič za prevoz in pomoč pri izdelavi tipanke. Da pa je tipanka ustrezala tako slepim kot slabovidnim, je zaslužna gospa Marija Repe iz Centra IRIS, ki nam je Debelo repo prevedla v brajico. Hvala tudi gospe Marinki Piletič Brsan, ki nam je nalogo pregledala in jo ustrezno lektorirala, ter gospodu Blažu Demšarju, ki nam je nalogo ustrezno uredil. Hvala vsem.

»Zimo čutimo z rokami in poletje z obrazom.«

7 LITERATURA

1. ABC vsakodnevnih spretnosti: nasveti slepim in slabovidnim za vsakdanje življenje. [S. l.]: Zveza slepih in slabovidnih Slovenije: Center slepih in slabovidnih Škofja Loka : Zavod za slepo in slabovidno mladino Ljubljana, [199?].
2. Alen Kobilica na prvi tekmi kvalifikacijskega obdobja paraolimpijskih iger Tokio 2020. Dostopno na: <https://triatlonslovenije.si/novice/alen-kobilica-na-prvi-tekmi-kvalifikacijskega-obdobja-paraolimpijskih-iger-tokio-2020/>.
3. Delo z otroki s posebnimi potrebami. Maribor: Forum Media, 2011-2012.
4. Dnevnik. Dostopno na: <https://www.dnevnik.si/1042349380>
5. Dragana Sterdjević. Dostopno na: <https://www.malasolaplavanja.si/trainer/dragana-sterdjevic/>.
6. Dyck, H. Ne tako, ampak tako: knjižica nasvetov za prijaznejše druženje s slepimi in slabovidnimi. Ljubljana: SLS, 1992.
7. Gerbec, I. Razvijanje vida. V: Defektologica slovenica (Ljubljana) 3, št. 1 (apr. 1995), str. 111-117.
8. Golob, M. Pot k svetlobi. Ljubljana: Zavod za slepo in slabovidno mladino, 1989.
9. Intihar, A. Tomaž kljub slepoti ostaja strasten bralec: Za veliko slepih je branje skoraj edini stik s kulturo. 2017. Dostopno na: <https://www.24ur.com/novice/slovenija/tomaz-kljub-slepoti-ostaja-strasten-bralec-za-veliko-slepih-je-branje-skoraj-edini-stik-s-kulturo.html>.
10. Kermauner, A. Kakšne barve je tema?. Ljubljana : Zavod za slepo in slabovidno mladino, 1996.
11. Kermauner, A. Žiga špaget gre v širni svet. Dob pri Domžalah: Miš, 2010.
12. Logotip Feelif. Dostopno na: https://www.feelif.com/images/feelif_logo.jpg
13. Louis Braille (fotografija). Dostopno na: <http://braillebug.org/images/louis-braille-transp.gif>

14. Murn, T. Kaj piše na tabli? Ne vidim prebrati: priročnik za načrtovanje in izvajanje pouka s slepim ali slabovidnim učencem. Škofja Loka: Center slepih in slabovidnih, 2002.
15. OPTIC: Optimising the inclusive classroom. Ljubljana: Projekt OPTIC, 2010.
16. Pančur, S. Alen Kobilica se je moral soočiti z najhujšim. Dostopno na: <https://vizita.si/clanek/bolezni/alen-kobilica-sele-ko-sem-oslepel-sem-zares-spregledal.html>.
17. Pfeiffer, V. »Naš cilj je družba, v kateri bodo slepi popolnoma samostojni in vključeni. Slovenska inovacija Feelif. Dostopno na: <https://www.rtv slo.si/dostopno/clanki/nas-cilj-je-druzba-v-kateri-bodo-slepi-popolnoma-samostojni-in-vkljuceni/508778>
18. Pravice slepih in slabovidnih. Dostopno na: <http://www.zveza-slepih.si/okvare-vida/pravice-slepih-in-slabovidnih/>.
19. Šport Ljubljana. Dostopno na: <https://www.sport-ljubljana.si/>.
20. Zalaznik, M. Paraolimpijski šolski športni dan: diplomsko delo. Ljubljana: [M. Zalaznik], 2013.
21. Zupan, T., Koritnik, M. Izdelava tipanke za slepe in slabovidne: raziskovalna naloga. Rimske toplice: OŠ Antona Aškerca, 2019.
22. Zupančič, Z. Zavodske zgodbe. Ljubljana : Partizanska knjiga, 1989.
23. veza društev slepih in slabovidnih Slovenije. Dostopno na: <http://www.zveza-slepih.si/>.
24. Žičkar, D. Športna pot Alena Kobilice: diplomsko delo. Ljubljana: [D. Žičkar], 2012.

Slika 41: Slabovidni in slepi ljudje so NEUNIČLJIV MAGNETOFONSKI TRAK S KONTAKTOM V PRSTIH ...